

Proces doprovázení mladých lidí z dětských domovů

Bc. Martina Hozová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Martina Hozová**
Osobní číslo: **H10168**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Proces doprovázení mladých lidí z dětských domovů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociální práce, sociálně právní ochrany dětí, sociálního poradenství a sociálních služeb.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu s využitím specifické metodické triangulace pomocí polostrukturovaného rozhovoru, kazuistik, metody životního příběhu a studium odborné dokumentace.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KOZLOVÁ, Lucie. Sociální služby. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-662-7.

KREBS, Vojtěch. Sociální politika. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-276-1.

MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-310-9.

MATOUŠEK, O., J. KOLÁČKOVÁ a P. KODYMOVÁ. Sociální práce v praxi.

Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-002-X.

ÚLEHLA, Ivan. Umění pomáhat. Praha: Slon, 2005. ISBN: 978-80-86429-36-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Martina Růžičková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 19. února 2013

doc. Ing. Arčeška Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použítou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 5. 5. 2013

..... *Abcam!*

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejněním školních prací

2) Ústavní díla nejsou účinně zveřejněna disertační, diplomová, bakalářská a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků odborníků a výsledků obhajoby disertačních, diplomových, bakalářských a rigorózních prací, která vznikla v rámci výzkumných úkolů v rámci právního využití díla.

(2) Ústavami, školami, školními a vzdělávacími pracovišti a jejich zaměstnanci, kteří jsou pověřeni tímto úkolem, musí být pověřeni tímto úkolem jen osobami, které mají odbornou kvalifikaci a jsou v souladu s tímto zákonem a s právními předpisy, kterými se řídí jejich činnost, a s právními předpisy, kterými se řídí jejich činnost, a s právními předpisy, kterými se řídí jejich činnost.

(3) Platí, že ustanovení tohoto zákona se vztahují i na práva podle tohoto zákona, která vznikla na základě tohoto zákona.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů, § 23 odst. 3;

(3) Du práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uděje-li škola na základě přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyvolané zákonem nebo zvyklostmi ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školské dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů, § 60 školní dílo;

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají na určitých podmínkách právo na využití licenční smlouvy a užití školního díla (§ 23 odst.

3). Odjme-li autor jakoukoli díla užití v rámci školního díla, mohou se tyto osoby domáhat náhrady škody tímto způsobem, jeho díle u soudu. Ústavami § 23 odst. 3 zůstává nezměněno.

(2) Nemá-li uvedená škola nebo školské či vzdělávací zařízení právo na užití díla podle licenční smlouvy, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla zveřejnil jméno autora v souvislosti s užitím díla či poskytl licenci podle odstavce 2 příměrně prospět na škodu nákladů, které na vyvolání díla vznikly, a to podle odstavce 2 do jeho číselné výše, přičemž se přihlíží k výši výdělné daně ze školního díla podle školního či vzdělávacího zařízení a užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je přiblížení systému doprovázení mladých dospělých při opouštění ústavní výchovy a jejich připravenost na samostatný život. Bakalářskou práci si autorka rozdělila na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se autorka zabývá základním pojmovým aparátem z oblasti práce s dětmi z náhradní výchovné péče a z oblasti doprovázení mladých lidí na cestě za osamostatněním. Praktickou část přímo zaměřila na zkoumání problematiky odchodu dětí z dětských domovů, zejména na jejich připravenost v rámci doprovázení. Metodologicky pracuje formou kvalitativního výzkumu, s využitím specifické metodické triangulace pomocí polostrukturovaného rozhovoru, kauzistik, metody životního příběhu a studiem odborné dokumentace.

Klíčová slova:

doprovázení, náhradní výchovná péče, ústavní výchova, dětský domov, výchovný ústav, sociálně-právní ochrana dětí, socializace, sociální fungování.

ABSTRACT

The aim of this work is to describe the system in guiding young adults leaving institutional care and their readiness for independent life. Bachelor thesis the author divided into two parts, theoretical and practical. In the theoretical part, the author deals with the ex-kladním conceptual apparatus of the field of work with children in substitute care and education field accompanying young people on the path to separation. The practical part is directly focused on the problems of leaving children's homes, especially their preparedness within accompaniment. Methodologically works through qualitative research, using specific methodological triangulation using a semi-structured interview, case studies, methods of studying life story and professional documentation.

Keywords:

guidance, alternative educational care, institutional care, children's home, educational institution, social and legal protection of children, socialization, social functioning.

Mé dík patří Mgr. Martině Růžičkové, vedoucí mé bakalářské práce, za ochotu, odborné vedení a trpělivost při zpracování bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům za jejich podporu během tvorby této práce a celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	12
1.1 REFORMA SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI	13
1.2 NOVELA ZÁKONA O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ.....	14
1.3 PRÁVO NA DĚTSTVÍ ANEB NÁRODNÍ STRATEGIE OCHRANY PRÁV DĚTÍ	15
2 SYSTÉM ÚSTAVNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE	18
2.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	18
2.2 OCHRANNÁ VÝCHOVA	19
2.3 ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ NEBO OCHRANNÉ VÝCHOVY	20
2.3.1 Diagnostický ústav	20
2.3.2 Dětský domov	21
2.3.3 Dětský domov se školou	21
2.3.4 Výchovný ústav	22
2.4 PROBLEMATIKA ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	22
3 CESTA MLADÝCH LIDÍ Z DĚTSKÉHO DOMOVA ZA OSAMOSTATNĚNÍM SE	24
3.1 SOCIALIZACE PO ODCHODU Z DĚTSKÉHO DOMOVA	24
3.2 SOUHRN PROBLÉMŮ, SE KTERÝMI SE DĚTI PŘI ODCHODU Z DĚTSKÉHO DOMOVA POTÝKAJÍ	26
3.3 PŘIPRAVENOST DĚTÍ NA ODCHOD Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ	27
3.4 SOCIÁLNÍ FUNGOVÁNÍ DĚTÍ PO ODCHODU Z DĚTSKÉHO DOMOVA	32
4 SYSTÉM DOPROVÁZENÍ MLADÝCH LIDÍ OPOUŠTĚJÍCÍ DĚTSKÉ DOMOVY	35
4.1 DOPROVÁZENÍ	35
4.2 PROCES DOPROVÁZENÍ V ORGANIZACI DOMINO ZLÍN	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
5 PRAKTICKÁ ČÁST	39
5.1 METODY A CÍLE VÝZKUMU	39
5.2 VALIDITA A ZPRACOVÁNÍ KVALITATIVNÍCH DAT	40
5.3 TRIANGULACE V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU	40
5.4 CÍLE A METODY VÝZKUMU	42
5.5 FÁZE VÝZKUMNÉHO PROJEKTU, VÝZKUMNÝ DESIGN	44
5.6 VÝBĚR RESPONDENTŮ PRO VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ - VÝZKUMNÝ VZOREK	46
5.7 ETIKA VÝZKUMU	46
5.8 PRŮBĚH REALIZACE PROJEKTU – SBĚR DAT	46
5.9 TRANSKRIPCE ROZHOVORU	46

6	ANALÝZA DAT VÝZKUMNÝCH METOD.....	48
6.1	POLOSTRUKTUROVANÉ ROZHOVORY.....	48
6.1.1	<i>Interpretace získaných dat.....</i>	<i>48</i>
6.2	METODA ŽIVOTNÍHO PŘÍBĚHU.....	53
6.2.1	<i>Obrazové znázornění životního příběhu a jeho interpretace.....</i>	<i>54</i>
6.3	KAZUISTINA.....	67
6.4	STUDIUM ODBORNÉ DOKUMENTACE.....	80
7	VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	81
	ZÁVĚR.....	83
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	84
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	87
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	88
	SEZNAM TABULEK.....	89
	SEZNAM PŘÍLOH.....	90
	PŘÍLOHA I: SEZNAM KLADENÝCH OTÁZEK.....	91
	PŘÍLOHA II: PŘEPIS ROZHOVORU - KLIENT 1.....	94
	PŘÍLOHA III: PŘEPIS ROZHOVORU - KLIENT 1.....	101
	PŘÍLOHA IV: PŘEPIS ROZHOVORU - KLIENT 1.....	108
	PŘÍLOHA V: PŘEPIS ROZHOVORU - KLIENT 1.....	115

ÚVOD

Jednu z forem náhradní výchovné péče v České republice představuje ústavní výchova. Ta se ukládá především v případech rodin, které nemohou řádně zabezpečit výchovu svých dětí a v úvahu již nepřipadají další výchovná opatření. Mezinárodní Úmluva o právech dítěte hovoří o právu dítěte vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře lásky, pozornosti a štěstí. Toto právo je však v naší zemi často dětem odepíráno.

Důsledkem je pak celkový vývoj dítěte velmi významně ohrožený a jeho vyhlídky na samostatný, úspěšný budoucí život jsou téměř nulové.

Aktuální situace v počtu umístěvaných dětí do dětských domovů či výchovných ústavů řadí naši republiku na první místo v Evropě. Děti, které jsou vychovávány mimo rodinné prostředí, jsou odkázány na péči státu. Ten však neumí a ani nemůže nahradit dítěti harmonické rodinné prostředí. A právě všechny tyto výše uvedené skutečnosti se sumarizují do faktorů, které vedou k řadě problémů, se kterými jsou děti nuceny se po celý svůj život vypořádávat. Za hlavní problém považujeme odchod mladých dospělých do běžného života, který se již odehrává za branami instituce, kterou opouštějí.

Téma bakalářské práce si autorka ne zvolila náhodně. Již od dob svých středoškolských studií se věnuje práci s dětmi z dětských domovů. Pracuje na projektu Mraveniště, který se již 7 let intenzivně zabývá oblastí doprovázení mladých lidí z dětských domovů v rámci Zlínského kraje. Právě díky tomuto projektu jsme si plně uvědomili hloubku této problematiky.

Bakalářskou práci si autorka rozdělila na dvě části - teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývá základním pojmovým aparátem z oblasti práce s dětmi z náhradní výchovné péče a z oblasti doprovázení mladých lidí na cestě za osamostatněním. Praktickou část přímo zaměřila na zkoumání problematiky odchodu dětí z dětských domovů, zejména na jejich připravenost v rámci doprovázení. Metodologicky pracujeme formou kvalitativního výzkumu, s využitím specifické metodické triangulace pomocí polostrukturovaného rozhovoru, kazuistik, metody životního příběhu a studiem odborné dokumentace. Při zpracování této části je nám nápomocna kategorizace a technika zakotvené teorie.

Cílem bakalářské práce je přiblížení systému doprovázení mladých dospělých při opouštění ústavní výchovy a jejich připravenost na samostatný život.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Kdybychom měli jít hluboko do minulosti, můžeme říci, že sociálně-právní ochrana dětí byla prvně institucionalizována již v roce 1863. V tomto roce byl vydán říšský zákon domovský číslo 105 říšského zákoníku. A právě tato právní norma obsahovala vymezení péče o výživu a výchovu chudých dětí, také však i péči o zanedbávané děti v zařízeních, které byly určeny pro jejich nápravu. V té době zajišťovaly výkon takto stanovené sociálně-právní ochrany na své náklady obce. Až po 1. světové válce se sociálně-právní ochrana dětí stala předmětem státního zájmu a některé povinnosti přešly na tehdejší okresní a zemská ústředí péče o mládež. Veškerý rozvoj péče o děti se přerušil v roce 1938. I když péče o mládež zejména okresního charakteru byla zachována, taktéž i zemská ústředí stále vyvíjela v této oblasti svou činnost, bylo to velmi ve ztížených podmínkách. Takto omezeně se činnost uskutečňovala po celou dobu okupace. Další vývoj ochrany dětí byl poznamenán změnou společenských i politických podmínek. V 50. letech 20. století spočívala sociálně-právní ochrana dětí pouze ve výkonu tzv. hromadného poručení a opatrovnictví. Pokud nastal případ, že bylo potřeba dítě umístit do náhradní péče, zásadně bylo rozhodnuto o umístění dítěte do kolektivní (ústavní) péče. V této době tuto činnost zajišťovalo Ministerstvo spravedlnosti, posléze od roku 1969, kdy bylo v zákoně č. 2/1969 zřízeno Ministerstvo práce a sociálních věcí, padla tato činnost do působnosti tohoto ministerstva. V jeho působnosti je sociálně-právní ochrana dodnes začleněna. (Špeciánová, 2007) V roce 1999 přinesl velké změny v systému sociálně právní ochrany dětí zákon č. 359/1999. V současné době byl tento zákon novelizován a účinnost této novely je od 1. 1. 2013.

Sociálně-právní ochrana se v naší republice vztahuje zejména na děti, které se nacházejí v životních situacích, jakými jsou například skutečnosti, že rodiče dětí umřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti anebo nevykonávají či zneužívají svá rodičovská práva. Sociálně-právní ochrana se vztahuje i na děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osobě než rodičům, a i tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do její výchovy. Taktéž, když děti výrazně zanedbávají školní docházku, či se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo od jiných osob odpovědných za jejich výchovu.

Sociálně-právní ochrana dětí se vztahuje i na děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující jejich život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění. V neposlední řadě na děti, které jsou opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti.

Za výkon sociálně-právní ochrany dětí v české republice zodpovídá Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, krajské a obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Tento zákon upravuje výkon sociálně-právní ochrany dětí nejenom orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), ale i jinými subjekty, např. krizová centra, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, Fond ohrožených dětí apod. Tyto další subjekty musí pro výkon sociálně-právní ochrany dětí mít přiděleno tzv. Pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. (výňatek ze zákona č. 359/1999 Sb.)

Pokud se týče legislativního uchopení sociálně-právní ochrany dětí, a jak již bylo uvedeno výše, hlavní zákonnou normou je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Částečně se této oblasti týkají zákony č. 94/1963 Sb., o rodině, a č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Česká právní úprava vychází i z mezinárodních úmluv, zejména z Úmluvy o právech dítěte.

V roce 2011 spustilo Ministerstvo práce a sociálních věcí reformu systému péče o ohrožené děti, jejíž součástí je i novelizace zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a dalších právních norem. Cílem reformy je posílit prevenci, stanovit závazné postupy, další rozvoj náhradní rodinné péče a zavedení standardů kvality práce. (Plívová, 2011)

1.1 Reforma systému péče o ohrožené děti

Systém péče o ohrožené děti v České republice stojí na prahu velké reformy. O její potřebě není třeba diskutovat. Jde o systém, který se vyznačuje značnou resortní roztržitostí, velkým množstvím aktérů, nejasnými pravidly a různorodými finančními zdroji a toky. Vládne v něm celá řada stereotypů, zažitých postupů a předsudků. Je předmětem kritiky odborné i laické veřejnosti, a to jak na domácí, tak i na mezinárodní úrovni. Přitom je jen málo tolik citlivých oblastí, jako je péče o děti.

Její cíle jsou především ve vzniku fungujícího systému zajišťující důslednou ochranu práv dětí a naplňování jejich potřeb, systému zaručující dětem příležitost dosáhnout

nejlepších možných vývojových výsledků bez jakýchkoliv předsudků či překážek vzhledem k jejich pohlaví, schopnostem, rase, etniku, zdravotnímu postižení, okolnostem či věku. Dále ochrana a podpora všestranného rozvoje možností dětí, která je založena na komplexním posouzení vývoje dítěte a identifikování oblastí podpory a rozvoje. Přijímaná opatření jsou včasným řešením a jsou vždy přiměřená vzhledem k věku a vývojové fázi dítěte. A také v systému fungujícím integrovaně a ve spolupráci všech zúčastněných subjektů (v rámci mezirezortní spolupráce). Práce s dětmi a rodinami je založena na důkladných odborných úsudcích, které jsou podloženy důkazy, a které vycházejí ze znalostí a zkušeností daného odborníka. Rozhodnutí založená na těchto úsudcích jsou přezkoumávána, přičemž je nezbytné brát v úvahu jakékoliv nové informace získané v průběhu další práce s dítětem a rodinou.

Reforma představuje dlouhodobý proces, jehož výsledky se dostaví až po několika letech. Zřetelně zde proto vyvstává potřeba národní strategie na vládní úrovni. V současné době existuje řada podkladů, z nichž může národní strategie vycházet. Ministerstvo práce a sociálních věcí, které je hlavním aktérem této reformy, má k dispozici množství výzkumů a analýz popisujících současný stav systému, má k dispozici poznatky z praxe, mnohdy značně alarmující až tragické. Na druhou stranu však má i řadu studií z příkladů dobré praxe. Pokud jde o základní principy, může se národní strategie opřít o zásady ochrany práv dětí vyplývající z mezinárodních závazků České republiky, rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, nálezů českého Ústavního soudu, aktuálního stanoviska Nejvyššího soudu k otázce nařizování ústavní výchovy ze socioekonomických a bytových důvodů atd. Jako velmi konkrétní podklady lze využít návrh novely zákona o sociálně - právní ochraně dětí s předpokládanou účinností od 1. ledna 2012 či návrh nového občanského zákoníku, který má vstoupit v účinnost od 1. 1. 2014, a který na dlouhá léta dopředu určí podobu rodinného práva v naší zemi. A můžeme vycházet i ze zkušeností s implementací prvního reformního dokumentu přijatého na vládní úrovni, kterým je Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009–2011, i když jeho dosah i časový horizont je poměrně omezen.

1.2 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Cílem novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která by se měla stát prvním významným reformním počinem, je nastavení podmínek pro vytvoření sítě služeb pro práci v rodinách, stanovení závazných postupů pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí

(OSPOD) a dalších účastníků systému. Novela zákona 359/1999 stanovuje závazné postupy pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších účastníků systému, podílí se na rozvoji náhradní rodinné péče, zvýšení podpory pěstounské péče, hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu, změně způsobu příprav pěstounů, vytváření podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny.

Průřezovým tématem je zavedení standardů kvality práce a nastavení minimálních rámců činnosti pro všechny subjekty v systému. Účinnost novely je od 1. ledna 2013. Velmi zajímavým řešením je i postavení orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) v novém systému, kdy každá rodina má svého klíčového sociálního pracovníka (koordinátora řešení případu), kdy OSPOD nese odpovědnost za řízení případu, koordinuje činnosti subjektů se vztahem k ochraně práv dítěte, preventivně působí při práci s dětmi a rodinami, včetně sanace, je garantem „gate keepingu“ (kladení důrazu na využití všech dostupných možností k tomu, aby dítě mohlo vyrůstat v přirozeném prostředí). OSPOD vyhodnocuje práci s rodinou a vytváří individuální plán řešení a v neposlední řadě se OSPOD stává objednatelům služeb. (zákon 359/1999 Sb.)

1.3 Právo na dětství aneb Národní strategie ochrany práv dětí

Cestu ke kvalitnímu a funkčnímu systému je nutno nastoupit okamžitě. Národní strategie, akční plány, novely zákonů či nové zákony budou představovat na této cestě velmi významné milníky. Zároveň musí probíhat kontinuální proces vzdělávacích a tréninkových aktivit, a také neustálého zvyšování obecného povědomí veřejnosti o problematice sociálně-právní ochrany dětí. Jednou z těchto aktivit je národní iniciativa Právo na dětství, jejímž cílem je zahájení veřejné debaty o tématu péče o ohrožené děti v České republice a zapojení co nejširší veřejnosti do ochrany práv dětí. (Národní strategie ochrany práv dětí, 2012)

Název této iniciativy vystihuje několik skutečností:

1. Děti mají právo na ochranu před událostmi, které negativně ovlivňují jejich dětství, resp., na jejichž základě se stávají předčasně dospělými.
2. Povinnost zajistit toto právo má stát.

3. Stát deklaruje, že si je této povinnosti vědom a bude ji realizovat, mj. tím, že provede reformu systému péče o ohrožené děti a zabezpečí dětem „právo na dětství“.
4. Stát má zároveň povinnost podporovat rodiny s dětmi, a to zejména tehdy, když se dostávají do obtížné životní situace. Rodina je nenahraditelným místem pro dítě a jeho rozvoj.

Ohrožené děti potřebují komplexní a fungující systém péče, který:

- **Je plně zaměřen na dítě**

Dítě je v centru dění celého systému. Dítě a jeho prosperita je prvořadým zájmem všech odpovědných účastníků systému a veškeré jejich úsilí je zaměřeno na efektivní řešení situace každého jednotlivého dítěte. Dítě je partnerem při řešení situace své i své rodiny. S dítětem je potřeba mluvit, je nezbytné mu naslouchat, zjišťovat jeho přání a potřeby, brát je v úvahu (přiměřeně jeho věku a rozumové vyspělosti) a poskytovat na jejich základě nejvhodnější pomoc a podporu.

- **Respektuje potřeby dítěte**

Všichni v systému znají vývojové potřeby dětí a vědí, jaký význam má kvalita péče na zdraví a vývoj dětí. Ochrana a podpora všestranného rozvoje možností dětí je založena na komplexním posouzení vývoje dítěte a identifikování oblastí podpory a rozvoje. Přijímaná opatření jsou včasným řešením a jsou vždy přiměřená vzhledem k věku a vývojové fázi dítěte.

- **Podporuje jedinečnost**

Opatření přijímaná na ochranu dětí jsou součástí individuálního plánu vytvořeného pro každé dítě a jeho rodinu. Tento plán vychází z posouzení vývojových potřeb dítěte a schopnosti rodičů či jiných pečovatелů reagovat na tyto potřeby. Ochrana dítěte se zaměřuje na určení výstupů pro každé dítě, které zabezpečí jeho bezpečí a rozvoj. Pokrok v situaci dítěte je pravidelně hodnocen a revidován. Účelem všech intervencí je dosažení nejlepších možných výsledků pro každé dítě, přičemž je nezbytné brát v úvahu jedinečnost každého dítěte.

- **Je nediskriminační**

Rovnost příležitostí znamená, že děti mají zaručenu příležitost dosáhnout nejlepších možných vývojových výsledků bez jakýchkoliv předsudků či překážek vzhledem k jejich pohlaví, schopnostem, rase, etniku, zdravotnímu postižení, okolnostem či věku. Děti jsou podporovány z dlouhodobého hlediska a je jim věnována zvýšená pozornost zejména ve vztahu k jejich vzdělávacím a zdravotním potřebám.

- **Zahrnuje do řešení sociální okolí**

Všichni v systému chápou dítě v kontextu celé jeho rodiny (rodičů nebo pečovatелů a širší rodiny) a sociálního prostředí (komunita a kultura, ve které vyrůstá). Interakce mezi vývojovými potřebami dítěte, schopnostmi rodičů nebo pečovatелů na tyto potřeby vhodně reagovat, dopadem faktorů širší rodiny na dítě a na schopnosti rodičů vyžaduje během hodnocení pečlivé zkoumání. Hlavním cílem je pochopit souvislosti mezi vývojovými potřebami dítěte a schopnostmi a možnostmi rodičů nebo pečovatелů tyto potřeby uspokojovat. Dalším základním úkolem ochrany dítěte je poskytovat dítěti a rodinným příslušníkům služby, které na dané potřeby reagují. V případech dětí vyrůstajících mimo vlastní rodinu je posuzování potřeb dítěte a zdrojů pro jejich naplnění ještě komplexnější. (Národní strategie ochrany práv dětí, 2012)

2 SYSTÉM ÚSTAVNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE

Ústavní výchova představuje v České republice jednu z forem náhradní výchovné péče. Již od svého zavedení v 50. letech 20. století se stala předmětem kritiky řady odborníků. Především je jí vytýkáno, že dlouhodobým pobytem v ústavním zařízení je dítě deprivováno, sociálně izolováno od své původní rodiny a může se u něj projevit syndrom ústavní závislosti. Pobyt v zařízení také dítě nedostatečně připravuje pro samostatný život.

„Ústavní péče zahrnuje rezidenční péči o děti v různých typech ústavu, jako jsou kojenecký ústav, dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, výchovný ústav pro mládež a ústav sociální péče.“ (Matoušek, 1997, s. 253)

2.1 Ústavní výchova

„Ústavní výchova je opatření nařizované soudem v občansko-právním řízení podle zákona o rodině nezletilým do 18 let.“ (Švancar, Buriánová, 1988, s. 11)

Ne všechny děti mají možnost žít v úplné rodině, s milujícími a starostlivými rodiči. Jsou děti odložené, týrané, zneužívané. Drtivá většina dětí svoji rodinu má, ale ta se o dítě nemůže, nechce anebo neumí postarat. Jsou děti, které slouží jako rukojmí ve válce nenávidějících se rodičů. Základní povinností státu by mělo být vyřešit jejich situaci co nejrychleji tak, aby dítě bylo co nejméně poznamenáno.

Kromě různých forem náhradní rodinné péče existují také zařízení pro výkon ústavní výchovy. Přes všechnu snahu státu se neustále zvyšuje počet dětí pobývajících v náhradní ústavní péči. V roce 1991 se jednalo o 5.105 dětí. K 31. 12. 2011 byl počet dětí s nařízenou ústavní výchovou již 7.340. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012)

Ústavní výchova má i přes řadu odpůrců svoje opodstatnění, zejména v případech, kdy je nutné ihned odejmout dítě z rodiny a poté rozhodnout o formě náhradní péče. Většina dětí přichází do dětských domovů na základě rozhodnutí soudu, který je oprávněn vydat předběžné opatření. Předběžné opatření soud vydává do 24 hodin, a to v situaci, kdy je vážně ohroženo zdraví dítěte, a nabývá účinnosti okamžitě. Případné nařízení ústavní výchovy musí být vydáno do tří měsíců. Tyto náležitosti upravuje vyhláška č. 334

o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních ze dne 22. 9. 2003 navazující na zákon č. 109/2002 Sb., který byl v roce 2012 novelizován.

Ústavní výchova je výchovné opatření, které soud nařídí, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit. Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní.

2.2 Ochranná výchova

„Ochranná výchova je ochranné opatření ukládané soudem v trestním řízení, nikoliv tedy v řízení občanskoprávním“ (Švancar, Buriánová, 1988, s. 10)

Ochrannou výchovu můžeme uložit pouze mladistvým, tzn. osobám, které v době spáchání trestného činu ještě nedosáhli osmnáctého roku věku a zároveň již překročili patnáctý rok svého věku.

Matoušek (2011) ochrannou výchovu popisuje následovně: *„Ochranná výchova je ukládána v občanskoprávním řízení všem osobám, jež spáchaly ve věku mezi dvanáctým a patnáctým rokem čin, jenž trestní zákon u právně odpovědných osob umožňuje stíhat výjimečným trestem. Dále osobám mladším 15 let, které spáchaly čin, jenž je u právně odpovědných osob pokládán za trestný čin. V trestním řízení může být uložena jen mladistvým“*. (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 156)

„Ochranná výchova se ukládá v případech, kdy soud upustil od potrestání mladistvého, tj. dopustil-li se mladistvý trestného činu, byl za něj odsouzen, ale nebyl mu uložen trest.“ (zákon č. 140/1961 Sb.)

Ochranná výchova nemá trestní charakter. Mladistvému se její uložení nezaznamenává do trestního rejstříku. Má preventivní charakter, je určena především pro převýchovu již narušeného mladistvého, jehož narušení se projevilo spácháním trestného činu. Celkové

trvání ochranné výchovy je zákonem vázáno na dosažení jejího účelu, poté je také omezeno věkem mladistvého.

2.3 Zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

(vyňato ze zákona č. 109/2002 Sb.)

V zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je naše republika vázána, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.

Zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy jsou:

- diagnostický ústav,
- dětský domov,
- dětský domov se školou,
- výchovný ústav.

2.3.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou, a na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení je umísťuje do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Diagnostický ústav je vstupním diagnostickým zařízením, kterým prochází dítě před umístěním v kolektivní péči v rámci výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Tyto ústavy zabezpečují vyšetření dětí a mládeže z určité spádové oblasti z regionu. Na základě výsledků komplexního vyšetření, které trvá přibližně 8 týdnů, je jedinec vyšetřen po stránce pedagogické, psychologické, sociální a zdravotní. Je zjišťován stupeň mravního narušení a sociální zanedbanosti, dále příčiny těchto jevů a možnosti nápravy. Mimo

vyhotovení komplexní diagnostické zprávy navrhují odborní pracovníci z diagnostického ústavu výchovná a jiná specifická opatření. Diagnostický ústav písemně sděluje příslušným orgánům sociálně-právní ochrany dětí na základě komplexní zprávy údaje o dětech vhodných k osvojení nebo ke svěření do pěstounské péče. Diagnostické ústavy plní úkoly diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální, organizační a koordinační.

2.3.2. Dětský domov

Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do dětských domovů se umísťují děti od 3 do 18-ti let, popřípadě do ukončení jejich profesní přípravy na povolání, převážně z důvodů sociálních a bez vážnějších výchovných problémů nebo děti, které je třeba okamžitě umístit do náhradní péče nahrazující výchovu rodičů. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Základní organizační jednotkou je rodinná skupina, kterou tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí, zpravidla různého věku a pohlaví, sourozenci se zařazují do jedné rodinné skupiny. V dětském domově lze zřídit nejméně dvě a nejvíce šest rodinných skupin.

2.3.3. Dětský domov se školou

Účelem dětského domova se školou je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči, dále o děti s uloženou ochrannou výchovou, které nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského domova se školou. Umísťují se zde zpravidla děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky.

2.3.4. Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou, s uloženou ochrannou výchovou, pro děti, které

jsou nezletilými matkami, a pro jejich děti, nebo pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči, popřípadě se ve výchovném ústavu pro tyto děti zřizují oddělené výchovné skupiny. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu ochrannou výchovu, a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou mladší 15 let a starší 12 let. (zákon č.109/2002 Sb.)

2.4 Problematika ústavní výchovy

Ústavní výchova je v České republice v některých případech vykonávána ve stejných zařízeních jako ochranná výchova, což je odborníky právem kritizováno.

Můžeme souhlasit, že z psychologického hlediska je ústavní výchova vhodná pouze jako přechodné řešení pro odebrání dítěte z rodiny, než je pro něj nalezena jiná vhodná rodina (osvojitelská, pěstounská apod.) nebo než se dítě může vrátit zpět do původní rodiny. Soud je proto povinen před jejím nařízením vždy zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zabezpečit náhradní rodinnou péčí, která má přednost před výchovou ústavní. O ústavní výchově rozhoduje soud na návrh obce s rozšířenou působností, návrhem však není vázán a smí rozhodnout i bez podání návrhu.

V průběhu posledních dvaceti let, v letech 1992 až 2012, dochází v naší republice k postupnému zvyšování počtu dětí, které vyrůstají mimo vlastní, biologickou rodinu. Ve vyspělých zemích západního světa se již od 60. let 20. století v oblasti rodiny postupně projevují následující trendy:

- pokles počtu dětí v rodině,
- nárůst věku partnerů při zakládání rodiny,
- stoupající křivka počtu rozvodů poměrem k počtu sňatků,
- počet nesezdaných partnerských soužití,
- zvýšení počtu matek vychovávající děti bez partnera,
- nárůst počtu dobrovolně bezdětných rodin.

V současnosti i v naší společnosti prochází rodina také významnými změnami, které se shodují z výše uvedenými trendy. Za nejhlavnější se považuje zvýšení rozvodovosti a s tím

spojenou skutečností, kdy děti vychovává pouze jeden z rodičů. Ženám se dnes rodí i méně dětí, ženy rodí v pozdějším věku. Počet narozených dětí v naší republice od roku 1990 postupně klesá a úhrnná porodnost se snižuje. (Matoušek, 1997)

3 CESTA MLADÝCH LIDÍ Z DĚTSKÉHO DOMOVA ZA OSAMOSTATNĚNÍM SE

Děti opouštějí dětský domov převážně v osmnácti letech bez jakékoliv hlubší přípravy na to, co je ve velkém světě vlastně čeká. Tento odchod je pro děti, které dlouhou dobu vyrůstaly v ústavním zařízení, velmi obtížný. Musíme si uvědomit, že se téměř ze dne na den ocitnout ve velkém světě dospělých, často v tvrdé realitě. Musí se začít sami o sebe starat, musí si začít shánět práci, ubytování. Nikdo za ně nic neudělá, na vše jsou sami. Některé děti se sice vracejí do svých původních rodin, plny očekávání, brzy však tyto rodiny opouštějí, protože zjišťují, že jsou spíše na obtíž. Některá děvčata se snaží co nejdříve vdát, popřípadě přijít do jiného stavu, a takto krátkozrace si pojistit svou budoucnost. Ani tento krok však nebývá zárukou úspěšného žití. Často dětem těchto děvčat hrozí podobný osud, jako měli jejich mámy. Mezi nejzávažnější problémy se řadí zajištění bydlení a neschopnost umět hospodařit s penězi.

3.1 Socializace po odchodu z dětského domova

Úvodem této podkapitoly si uvedeme definici socializace. V psychologickém slovníku (Hartl, Hartlová, 2000, s. 548) pod pojmem socializace najdeme, že se jedná o „*postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace.*“ Janoušek (In Řezáč 1998, s. 43) definuje socializaci jako „*souhrn procesů vzájemné interakce mezi společností a jedincem, v nichž společnost působí na jedince tak, aby v sobě svým učením vytvořil vnitřní psychologické předpoklady, nezbytné k participaci ve společnosti současně jako člen společnosti i jako relativně samostatná osoba schopná řídit své jednání a odpovídat za ně.*“

Po prostudování více definic pojmu socializace můžeme v kontextu s touto prací hovořit jako o nějakém dlouhodobém procesu včleňování se do společnosti, který probíhá pomocí interakcí s okolím. Tzn. v případě našeho tématu, chápeme socializaci především jako osamostatňování se a začleňování se dítěte do společnosti po odchodu z dětského domova.

Dle Heluse (2007, s. 71) socializace probíhá:

- *„Začleňováním člověka do mezilidských vztahů – zejména těch, v nichž nachází své místo, postavení, porozumění pro své snahy rozvíjet se, uplatňovat a smysluplně žít.*
- *Zapojováním člověka do společných činností – zejména těch, v nichž spolu s druhými realizuje společenství, spoluvytváří produkty, nachází uplatnění a realizuje vedle svých osobních cílů i cíle společné.*
- *Integrovaním člověka do společensko-kulturních poměrů – tzn. především do pospolitosti všech, kteří sdílí určité hodnoty a cíle, respektují určité zásady a uchovávají určité zvyklosti.“*

Je zřejmé, že ani proces socializace u mladých dospělých opouštějící dětský domov nebude probíhat bez určitých odchylek. Vágnerová (2000) posuzuje socializační vývoj jako proces postupné orientace jedince v sociálním prostředí a z toho vyplývající rozvoj sociálních dovedností. Sociální dovednost je jako sociální kompetence chápána jako použití motorických, duševních a emocionálních způsobů chování, schopností a postojů nutných pro vyrovnávání se s životními situacemi. Se socializací úzce souvisí hledání vlastní identity, sebe pojetí a stejně tak proces učení a přijímání rolí. *„Změny v sebereflexi a sebehodnocení vedou k novým dovednostem přijímat nové sociální role. Na základě nových emocionálních a kognitivních zkušeností jsou u mladistvého rozšiřovány kompetence nezbytné pro výkon rolí a přijetí statusu dospělého člověka.“* (Macek, 1999, s. 46)

Nezbytným předpokladem pro přijetí rolí, které je podmíněno rozvojem kompetencí pro toto přijetí, je však dosažení samostatnosti v chování, která je potřebná k naplnění role. V tomto období dochází u mladého dospělého i ke změnám v sebereflexi a v sebehodnocení, také i k novým dovednostem v přijímání nových sociálních rolí. Aktéři mají i potřebu aktivně ovlivňovat vlastní život, touží po nezávislosti a po organizování si vlastního života. Často se však stává, že toto vlastní ovlivňování nemá reálný základ a nikam nevede. Velmi často si mladí dospělí neumí zformulovat svůj životní cíl a své životní zaměření. *„S touhou po individuální svobodě souvisí následné znepokojení z vlastní zodpovědnosti, emoční vypjatost, názorová pluralita, hodnotové rozkolísání a ztráta dosavadních jistot v soukromém životě.“* (Macek, 1999, s. 56) Zdárná socializace, nalezení vlastní identity, sociální vztahy, které mladý dospělý v průběhu procesu osamostatňování se navazuje, vyžaduje osvojení a rozvoj takových sociálních dovedností, které jsou nutné k úspěšnému

zvládnutí celého procesu. Tento proces a všechny popsané dovednosti umožňují přijetí jedince do společnosti a žít praktický život. Realita je však jiná, děti jsou často absolutně pro tento proces nepřipraveny a často selhávají již při malých životních překážkách.

3.2 Souhrn problémů, se kterými se děti při odchodu z dětského domova potýkají

Dlouhodobý pobyt v dětském domově s sebou přináší spoustu problémů. Ty se začaly objevovat hned po zavedení ústavní péče (v 50. letech 20. století). Samozřejmě, že způsobují vysoké procento výchovných selhání. Mají vážný dopad na osud aktérů. Tyto problémy můžeme popsat ve čtyřech bodech:

- Emoční nezralost, ta je způsobená dlouhou citovou frustrací dítěte, která může být důsledkem anonymity panující v prostředí ústavního zařízení, či důsledkem nedostatečného či žádného kontaktu se svou biologickou rodinou. Dítě nemá možnost učit se řešit problémy běžného života, často vyrůstá v nedostatku soukromí a intimity, toto vše je za následek citového chladu.
- Absence sociálního zázemí, ta vychází z dřívějších snah izolování dítěte od jeho biologické rodiny.
- Sociální izolace, ta je způsobena tím, že se dříve často ústavy stavěly mimo občanskou zástavbu, na okrajích měst. Děti tak byly izolovány od okolního světa a často nebyly v kontaktu s jinými dětmi než s dětmi z dětského domova, kde pobývaly. Zdárným příkladem je Dětský domov ve Smolině poblíž Valašských Klobouk ve Zlínském kraji.
- Sociální závislost, zde má autorka na mysli onu nedostatečnou připravenost na samostatný život ve společnosti. její příčiny nacházíme ve všech třech předchozích bodech, zejména v citové frustraci. Na tomto stavu se velkou měrou podílí i nedostatečné zabezpečení dětí po odchodu ze zařízení.

V ústavní péči není dítě svěřeno jednomu konkrétnímu vychovateli a osoby, které dítě vychovávají, mají jen částečnou a nejasně vnímanou zodpovědnost za jeho vývoj a výchovu. Docentka Šulová (2012) shledává ještě další těžkosti. Problém často spočívá především v častém střídání pečovatелů vůči dítěti. Dalším problémem je obtížnost

vytvoření trvalého citového vztahu dítěte k pečující osobě, protože dochází k častému střídání nejen pečovatелů, ale i ústavů. Dalším problémem pro vývoj dětí v kolektivní ústavní péči je relativní chudost podnětů oproti běžnému životu v rodině. Jasně se prokazuje, že těmto dětem chybí příkladně pocit kontinuity životního běhu, trvalosti mezilidských vztahů, pevné osobní identity, chybí jim modelové chování běžné v rodinné struktuře. Dalším vážným problémem je ukončení trvání ústavní péče ve věku 18 let dítěte, což velmi často neznamená jeho skutečnou dospělost ve smyslu osobnostní zralosti. Právě období po odchodu z ústavní péče je dobou velkých rizik ve smyslu sociálně patologického chování ústavních dětí. Existuje několik aktivit v ČR, které se snaží toto problémové období nějak systémově řešit, ale dosud je to stále jen v rovině projektů a experimentů. (Šulová, 2012)

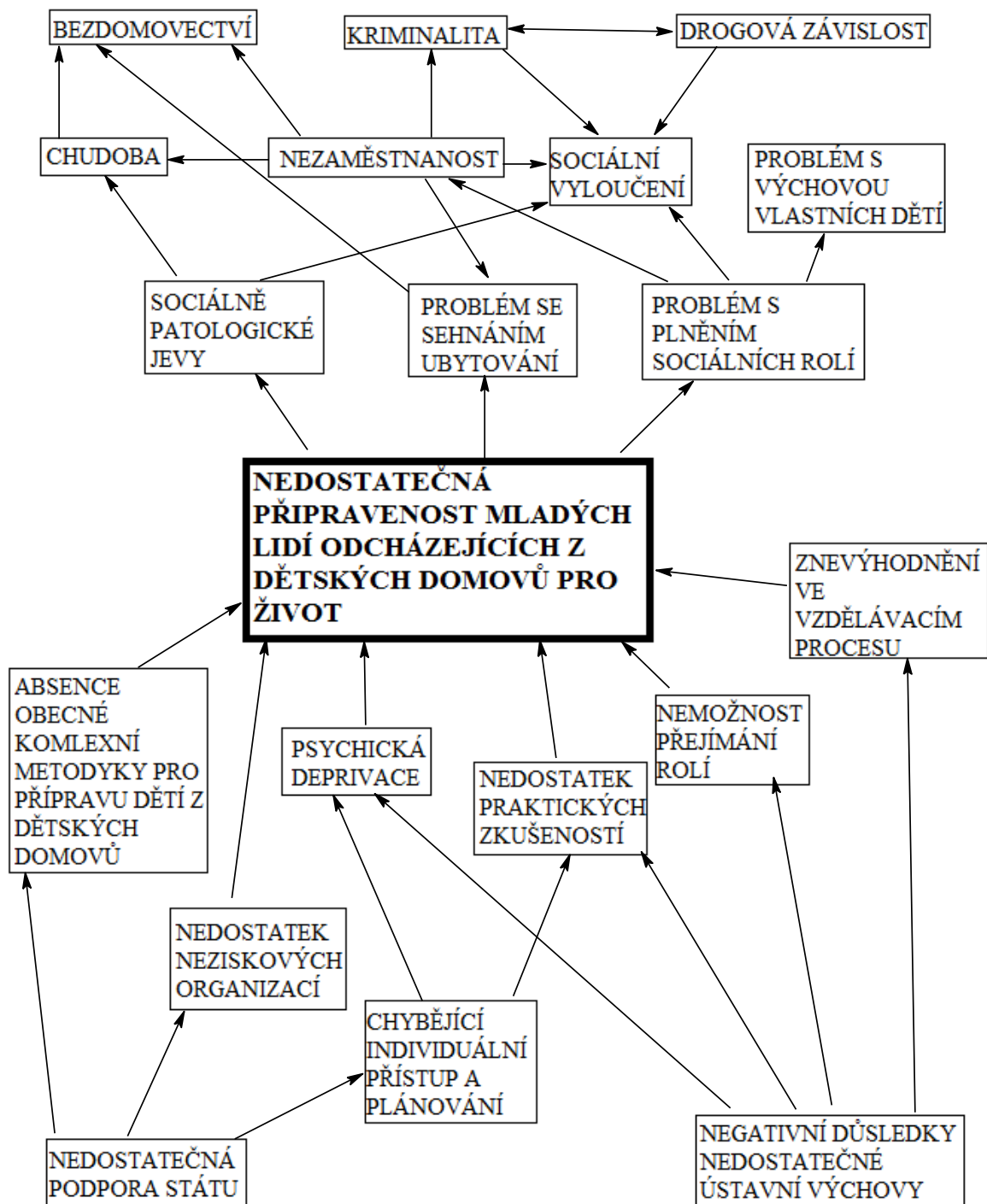
3.3 Přípravenost dětí na odchod z dětského domova

Velkou otázkou zůstává připravenost dětí na odchod z dětského domova a na samostatný život ve společnosti. Tato otázka je stále aktuální, protože jak autorka této bakalářské práce již uvedla, dětí, které jsou soudem odebrány své rodině a dány do péče státu, stále přibývá. Proto je nutné se problémem s jejich připraveností na život věnovat. Tento problém se týká nejenom jednotlivých aktérů - dětí z dětských domovů, ale i celé společnosti.

Takové děti se do péče státu dostanou s tím, aby se jim zaručila lepší výchova, než by měly ve své rodině. Musí mít zaručeno, že budou mít stejná práva, jako ostatní děti, které mohou vyrůstat v rodinách. K zamyšlení však zůstává, zdali tomu tak skutečně je. Přestože jsou děti v domovech chráněny před přímým vlivem nefungující rodiny či jinými špatnými vlivy, v mnoha směrech ztrácejí. Dospělí jedinci (po opuštění dětského domova je jim minimálně 18 let, jsou tedy podle zákona plnoletí) musí čelit několika problémům. Patří mezi ně například problém s plněním rolí ve vztahu, v rodině, ve společnosti. V dětském domově jim chyběly mnohé vzory chování a nevědí tedy, jak se v každodenních situacích zachovat. Navíc problém s plněním rolí v rodině hrozí následným odebráním vlastních dětí, umístěním je do ústavní výchovy, tzn. zacyklením celé situace. Děti také čelí problému se sháněním ubytování a práce. Tyto osoby dosahují velmi často nižšího vzdělání, tím pádem se jim možnost uplatnění na trhu práce velmi snižuje. A opět se dostávají do kolotoče problémů, kdy bez práce nedostanou potřebné finance, bez nich si nemohou zaplatit vlastní ubytování. Často tak končí na ulici jako bezdomovci. Dalším z

hlavních problémů je jejich naučené chování žítí ze dne na den a spoléhání se na pomoc druhých. V dětském domově se naučí přesně takovému chování a po jeho opuštění na ně čeká šok, když zjistí, že jsou najednou na všechno sami. Z těchto problémů pak plynou další problémy, které se již týkají celé společnosti. Momentálně je však státem i společností tento problém opomíjen, i když sociálně patologické a společensky nebezpečné jevy způsobují vyšší výdaje státu, např. ve formě sociálních dávek, či v nasazení vyššího počtu policistů apod. Je veřejným zájmem tento problém řešit. O přípravu dětí z dětských domovů se v našem státě stará některé z neziskových organizací (Letní dům Praha, Rozmarýna Praha, Salesiánský klub mládeže Pardubice, Domino Zlín ap.), které až do roku 2012 na tuto činnost získávaly prostředky ze státního rozpočtu prostřednictvím dotačního systému Ministerstva práce a sociálních věcí z programu Podpory rodiny byť v omezené míře. Na rok 2013 však toto dotační řízení nebylo vypsáno, tzn. záměrně se tak organizace dostávají do pastí, do bludného kruhu, ze kterého se budou hůř a hůř dostávat.

Samotné dětské domovy nemají jakoukoliv celonárodní metodiku, jak by měly děti na odchod připravovat. Z toho vychází, že je vše na úvaze ředitelů dětských domovů, jak s touto otázkou naloží. Často právě pracovníci z dětských domovů byli velmi spokojeni ze spolupráce s neziskovým sektorem. V současnosti, před účinností novely zákona č. 359/1999, se většina ředitelů dětských domovů obávají ze snižování počtu dětských domovů, proto se otázkou příprav dětí na odchod z dětského domova ani nezabývají. Nejvíce se však tento nezáměr dotkne samotných dětí. Autorka se nyní pokusí seznámit čtenáře z tzv. stromem problémů, dle kterého si může čtenář lépe ujasnit, jaké jsou příčiny a důsledky nepřipravenosti dětí na samostatný život.

Obr. 1. Strom problémů

(autor: Kulhavá, 2010)

Pomocí grafické metody stromu problému se autorka pokusila nastínit ty nejdůležitější příčiny, kterými jsou psychická deprivace dětí jako následek ústavní výchovy, na kterou již v šedesátých letech poukazoval pan profesor Matějček. Jeho výzkum z let 1965 až 1997 potvrzuje, že děti vychovávané dlouhodobě v ústavních zařízeních vykazují v pozdějším věku ve vývoji osobnosti a ve společenském uplatnění nejvíce odchylek od běžné normy.

Další příčinu můžeme nazvat jako nemožnost přejímání rolí v rodině, kdy děti neumí přejímat sociální role, a tak se často v budoucnu potýkají s problémy při zakládání a fungování svých vlastních rodin. Dětem v dětských domovech často chybí mužský vzor, je pro ně těžké se s někým identifikovat. Problém sledujeme také v obtížnosti vytvoření si citového vztahu k pracovníkům domova (už při pomyslení, že za celý svůj krátký život dítě vystřídá několik ústavů, tím pádem se setká s mnoha desítkami vychovatelů a pracovníků). I z tohoto důvodu můžeme souhlasit s tvrzení profesora Matějčka (1997), že postoje dětí, jejich žebříček hodnot a jejich sebehodnocení jsou značně deformované a při opouštění ústavního zařízení v konfrontaci s realitou selhávají. *„Jasně se prokazuje, že těmto dětem chybí příkladně pocit kontinuity životního běhu, trvalosti mezilidských vztahů, pevné osobní identity, chybí jim modelové chování běžné v rodinné struktuře.“* (Šulová, 2006, s. 48)

Třetí příčinu spatřujeme v chybějícím individuálním přístupu a plánování. Jakákoliv ústavní péče není schopna zajistit svým klientům dostatečnou individuální péči a pozornost tak, aby se mohli plnohodnotně rozvíjet. Velmi často je dána přednost kolektivním programům před individuálními. Život v ústavu je plně organizovaný s jasnými pravidly a harmonogramem. Účinností novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, se snad i situace v individuálním přístupu a plánování začne měnit k lepšímu.

Čtvrtou příčinou může být i jisté znevýhodnění ve vzdělávacím procesu. Je velmi často tím, že děti do ústavů přicházejí kolikrát z velmi nepodnětného rodinného prostředí, často jsou opožděni v rozumových schopnostech, což se projevuje nízkou úrovní poznávacích procesů, pozorností, představivostí, rozvoje řeči, paměti, myšlení. Toto opoždění, ještě ve spojení s nízkou motivací k učení, má často za důsledek horší výsledek ve škole.

Autorka ze své vlastní zkušenosti práce s těmito dětmi uvádí, že drtivá většina dětí končí s výučním listem anebo pouze se základním vzděláním. Je velmi malé procento dětí, které vystudují střední či vysokou školu.

Pátou příčinou je nedostatek praktických zkušeností pro samostatný život ve společnosti. Děti často neumí hospodařit s penězi, jednat s úřady, vyplňovat potřebné tiskopisy, často neví, kde získat potřebné informace. Ve velké většině případů se obracejí se svými požadavky zpět na pracovníky dětských domovů, kteří však již nemají kapacitu poskytovat tyto informace anebo naopak, toto činí nad rámec svých povinností. Některé dětské domovy se snaží vybudovávat samostatné bytové jednotky, kde umožňují dětem po odchodu přebývat a poskytují jim potřebnou pomoc a radu. Těchto bytových jednotek je však v současnosti velmi málo a využívají se zejména pro mladistvé matky s dětmi. (Šulová, 2006)

Dalšími příčinami jsou i nedostatek organizací, které se zabývají problematikou doprovázení dětí při odchodu z dětského domova, dále absence komplexní metodiky pro přípravu dětí na reálný život ve společnosti a v neposlední řadě problém ve fungování systému náhradní rodinné péče v naší republice.

Toto byly základní příčiny problémů dětí opouštějící ústavní péči. Zkusme se nyní zaměřit na důsledky problému nedostatečné připravenosti mladých lidí na odchod z dětského domova. Je třeba zdůraznit, že tyto důsledky se netýkají pouze jednotlivce, ale celé naší společnosti, proto je jim potřeba věnovat patřičnou pozornost. Celkově můžeme tyto důsledky nazvat jako sociálně patologickými jevy, jakými jsou kriminalita, trestná činnost, bezdomovectví, drogová závislost, gamblerství, sociální vyloučení, problémy s plněním sociálních rolí, problémy s výchovou vlastních dětí, ekonomické problémy, a s tím spojená chudoba, nezaměstnanost, problémy s bydlením. Zde je na místě poznámka, jak stát těmto lidem pomáhá. Můžeme říci, že jeho pomoc je minimální. Podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, mají tito mladí lidé dostávat každý kalendářní měsíc kapesné. Tento zákon uvádí maximální částku dle věku dítěte a to následovně, dítě do šesti let má dostat 45,- Kč, dítě od 6 do 10 let 105,- Kč, dítě od 10 do 15 let má obdržet 180,- Kč a děti od 15 do 26 let 270,- Kč. Ze zákona vyplývá, že

dítě má právo na nejméně 2/3 částky vypočtené dle jeho věku. Toto zákonné opatření by mělo vést k osvojení si schopnosti počítání peněz a plánování jejich útraty. Dále zákon popisuje i postup při odchodu dítěte z dětského domova, kde hovoří o poskytnutí věcné pomoci nebo jednorázovém peněžitém příspěvku v hodnotě nejvýše 15.000,- Kč. Zákon hovoří i o poskytnutí poradenské pomoci se zajištěním bydlení a práce ve spolupráci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Poradenskou a pomocnou funkci však nejčastěji plní neziskové organizace. Děti mají také zákonnou možnost šest měsíců před opuštěním dětského domova kontaktovat sociálního kurátora pro dospělé na příslušném OSPODu. Jelikož kontaktování kurátora není povinné, děti mají možnost volby. Autorka však ze zkušenosti uvádí, že děti k nim těžce získávají důvěru a určitou sociální vazbu, proto této možnosti moc nevyužívají.

3.4 Sociální fungování dětí po odchodu z dětského domova

Matoušek (2003, s. 251) velmi erudovaně popsal pojem sociální fungování. K tomuto pojmu uvádí: *"Sociální fungování je kvalita společenských vazeb jednotlivce, obvykle posuzovaná podle několika kritérií – např. podle kvality vztahů k lidem, využití vlastního potenciálu, plnění požadavků společenského prostředí. Pojem sociální fungování reflektuje jednak schopnost klienta odpovídat na nároky prostředí, jednak samy nároky prostředí."*

Obecně můžeme konstatovat, že následky ústavní výchovy ovlivňují celé spektrum schopností a dovedností člověka, aby se mohl dobře uplatnit v dospělém věku v samostatném životě. Dětství strávené v ústavním zařízení má za následek snížení sociálního fungování člověka v dospělosti. Současná společnost klade na lidi velmi vysoké požadavky, za významný požadavek je především považována schopnost přizpůsobit se změnám a schopnost navazování sociálních kontaktů. Každý z nás musí být schopen překonávat životní překážky a umět se vyrovnávat s obtížnými životními situacemi. Pokud se chceme zcela zapojit do společnosti, neměli bychom příliš vyčnívat (myšleno v negativním slova smyslu) a porušovat dané normy naší společnosti, a to jak psané, tak nepsané. Měli bychom být spolehliví a stabilní.

Po tomto výčtu, jak bychom se měli ve společnosti chovat, se nyní zaměříme na jedince, který právě opouští dětský domov. Už v tento moment vyčnívá z řady. Zde může

snadno a rychle dojít k sociálnímu vyloučení tohoto jedince. Tato osoba nezná základní pravidla společnosti a její požadavky, proto se velmi těžce ve svém samostatném bytí orientuje. Jak již autorka výše uvedla, děti z dětských domovů mívají často nízký stupeň vzdělání. Tato skutečnost jim značně ztěžuje uplatnění se na trhu práce. Ovšem, s nedostatkem finančních prostředků se pojí i problém se zajištěním bydlení. Mladý dospělý, který opustil dětský domov, si tak nemůže dovolit odpovídající bydlení, je nucený (v tom lepším případě) žít v bytech nižší kategorie či po ubytovnách anebo (v tom horším případě) přichází o bydlení zcela. Stávají se z nich bezdomovci, kteří jsou jednou z velmi marginalizovaných skupin společnosti. Samozřejmě, že důvodů, proč tento člověk nemůže sehnat práci, je více. Často se jedná i o jeho nespolehlivost, či špatné pracovní návyky (často žádné pracovní návyky) a neuspokojivou pracovní morálku. (Šulová, 2006)

Všechny tyto popsané faktory jsou dané jeho osobnostním profilem či výchovou, také i sklonem ke kriminálnímu chování či kriminální minulostí, ale také problémem s navazováním vztahů, což může mít vliv na kvalitu odvedené práce, ale také vliv na celkovou osobní spokojenost nebo nespokojenost, pesimismus, atd. Stává se, že tito mladí lidé pro svou neznalost právních předpisů (zejména zákoníku práce) bývají snáze tlačeni do velmi nevýhodných smluvních vztahů, často si také nepromyšleně na sebe berou u nebankovních společností úvěry, které poté nesplácejí. Velmi často však tito lidé narazí na aktuální a velmi diskutovaný společenský problém, jakými jsou rasová nesnášenlivost, diskriminace z různých důvodů, různé předsudky. Za tyto problémy sami ani nemohou, ale citelně se jich dotýkají. Samozřejmě, že výše popsané důvody ještě neznamenají, že každý člověk, který opouští ústavní zařízení, nemůže dobře sociálně fungovat. Autorka chtěla pouze upozornit na zvyšující se nároky, které jsou na tyto děti kladeny a na možné překážky spojené s osamostatňováním se.

Jak autorka úvodem této podkapitoly uvedla, Matoušek (2003) ve své definici uvádí, že sociální fungování je kvalita společenských vazeb. A právě díky vazbám, které má osoba, tvoří své postavení a získává i vztahy nové. Je známé, že čím menší má jedinec tuto sociální síť, tím více je izolovaný a také se zmenšuje i vazební prostor, o který se může opřít, a kde může hledat pomoc v případě potřeby.

Velmi těžko se dá vytvořit hranice mezi sociálním fungováním a nefungováním daného jedince. Z výše uvedeného je jasně zřetelné, že díky pobytu v ústavním zařízení má

dítě daleko menší možnost přejímat sociální role. Můžeme pospat konkrétní indikátory, dle kterých se dá poznat, když daný člověk sociálně nefunguje. Můžeme mluvit o dlouhodobé nezaměstnanosti, bezdomovectví, kriminalitě, závislosti apod. Velmi často se právě tyto indikátory vyskytují u dětí, které opustily dětský domov.

4 SYSTÉM DOPROVÁZENÍ MLADÝCH LIDÍ OPOUŠTĚJÍCÍ DĚTSKÉ DOMOVY

V přecházející kapitole jsme se seznámili se skutečností, že děti často opouštějí ústavní zařízení bez jakékoliv hlubší přípravy na to, co je čeká. Dá se říci, že téměř ze dne na den se ocitnou ve velkém světě, kde se musí začít o sebe starat, kde za sebe a za své skutky plně zodpovídají. Najednou si musí začít shánět práci, ubytování, musí si navařit, vyprat, atd. Toto je spousta činností, které mladý člověk vyrůstající v rodině běžně zvládá (anebo mu pomůže rodina), ale mladý člověk vyrůstající v dětském domově ne, protože ho to nikdo nenaučil.

4.1 Doprovázení

Tento pojem zahrnuje proces dlouhodobé pomoci a podpory dětem žijícím v dětských domovech osamostatnit se. Hovoříme o určitém způsobu sociální práce s dětmi v institucionální péči, která by měla působit zejména preventivně. V naší republice jde o novinku, o doprovázení dětí z dětských domovů na cestě za osamostatněním se se hovoří teprve pár let. O tomto procesu není mnoho odborné literatury, autorka zde čerpá z vlastní sedmileté zkušenosti v doprovázení v organizaci DOMINO cz, o.s. Zlín, kde pracuje. Programy doprovázení pomáhají mladým lidem srovnat startovací podmínky pro samostatný život dospělého člověka ve společnosti. V případě doprovázení se jedná o dlouhodobý proces. Cílem doprovázení je posílení souboru psycho-sociálních schopností a praktických dovedností, které mladým lidem po ukončení ústavní výchovy umožní adaptovaný a plynulý přechod do samostatného života. Při doprovázení se také posiluje informační zázemí klientů i jejich kontakty se společenským prostředím. Základem je dlouhodobý, individuální přístup k dětem a mladým lidem, jejich doprovázení v době, kdy vyrůstají v ústavním prostředí dětského domova, ale i při jeho opouštění. Nácvikem praktických dovedností (hledání zaměstnání, hospodaření s penězi, péče o domácnost aj.) a individuálním doprovázením napomáhá začleňování této sociální skupiny do většinové společnosti a jejímu uplatnění na trhu práce. Organizace, které zabezpečují doprovázení, utváří dětem a mladým lidem bezpečný prostor pro sebevyjádření a uvolnění pocitů,

zpracování osobně významného tématu, dosažení jeho odstranění nebo zmírnění jeho obtíží.

4.2 Proces doprovázení v organizaci DOMINO Zlín

V této podkapitole chce autorka blíže seznámit čtenáře s konkrétním procesem doprovázení dětí z dětských domovů na cestě za osamostatněním se, který realizuje již sedm let organizace DOMINO ve Zlíně. Celý proces je postaven na komplexní pomoci této znevýhodněné skupině mladých lidí z náhradní výchovné péče ze Zlínského kraje v integraci na trh práce a do života společnosti. Cílovou skupinou tohoto procesu jsou osoby do 26 let věku vyrůstající bez rodin, které jsou sociálně vyloučeny nebo jsou sociálním vyloučením ohroženy, vstupující na trh práce často s nedokončeným základním vzděláním. Realizace níže uvedených aktivit přispěje cílové skupině k získání praktických zkušeností a dovedností potřebných pro lepší a snazší uplatnění se na trhu práce a zvládnání požadavků samostatného života. Klienti procházejí několika podstatnými aktivitami, které jsou zaměřené na získání uznatelné praxe, získávání základních pracovních, sociálních a motorických návyků a dovedností, orientaci na trhu práce. Konkrétními aktivitami: pracovní rehabilitace, poradenská podpora klientů, profesní vzdělávání klientů a uplatnění se na trhu práce. Stěžejní částí je oblast pracovní rehabilitace pro klienty, kdy jim žadatel umožňuje získat uznatelnou praxi a umožňuje jim tak snazší podmínky pro vstup na trh práce. Velkým motivačním nástrojem pro klienty je možnost brigády, za kterou získají finanční ohodnocení.

Cílem celé činnosti je pomáhat připravovat mladé lidi na samostatný život a dlouhodobě je podporovat tak, aby mohli žít kvalitním životem. V rámci komplexního rámce doprovázení je dětem nabízena dlouhodobá pomoc. O celý proces doprovázení se stará stálý tým, který je složený z odborníků - psychologů, psychoterapeutů, sociálních pracovníků, speciálních pedagogů. V rámci doprovázení nabízí organizace tyto služby:

- dlouhodobý kontakt s klientem
- osobní návštěvy, rozhovory a poradenství
- bezplatnou telefonickou linku (tzv. zelená linka)
- pomoc při jednání s úřady a s institucemi

- kontakty na další pomáhající subjekty
- pomoc při řešení krizových situací, krizová intervence

Dlouhodobý vztah je považován za klíčový. Služby jsou bezplatného charakteru.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části této bakalářské práce se zabývám samotným výzkumem ze života dětí z dětských domovů. Popisuji použité metody, techniky, sběr a záznam dat. Součástí jsou i rozhovory s jednotlivými dětmi, které jsou pomocí zakotvené teorie kódovány. Výstupem této části je závěr výzkumné části.

5.1 Metody a cíle výzkumu

Výzkum jsem realizovala pomocí kvalitativní výzkumné metody, která nám snáze umožňuje odhalit a porozumět tomu, co je podstatou jevu, o kterých toho ještě moc nevíme. Při této metodě dochází také ke sblížení se s respondenty, a tím pádem dochází i k lepšímu pochopení konkrétní situace. Z výše popsaných důvodů proto považuji kvalitativní výzkumnou metodu pro svou bakalářskou práci a její metodologickou část za vhodnější než výzkum kvantitativní.

Pokud bych chtěla podrobněji informovat čtenáře, tak má realizace kvalitativního výzkumu bude provedena s využitím specifické metodické triangulace pomocí polostrukturovaného rozhovoru, kazuistik, metody životního příběhu a studiem odborné dokumentace.

„Kvalitativní výzkum v humanitních vědách označuje různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání pedagogických jevů, kdy do popředí nevystupuje kvantifikace empirických dat, nýbrž jejich podrobná kvalitativní analýza.“ (Maňák, Švec 2004, s. 21)

A právě s kvalitativním výzkumem bývá spojováno více přístupů, které se snaží o vymezení jeho hrubého uspořádání. V odborné literatuře se často uvádí několik základních typů výzkumů v rámci kvalitativního přístupu, ovšem s poznámkou, že u některých autorů se může toto dělení i velmi výrazně odlišovat.

5.2 Validita a zpracování kvalitativních dat

Kvalitativní výzkumná metoda a její postupy vyžadují poměrně přesný popis dat. Různými metodami sběru dat, tak získáváme cenný materiál o zkoumané realitě. Validita výzkumu závisí z velké části na skutečnosti, jak pravdivě výzkum reprezentuje zkoumaný jev a jak pravdivě ho umí výzkumník doložit. Ve své publikaci Hendl (1997) hovoří, že při kvalitativní analýze jde především o systematické nenumerické organizování dat, s cílem odhalit témata, pravidelnosti, formy, kvality a vztahy. (Hendl, 1997) Validitu přitom ovlivňuje hned několik faktorů. Rozhodující je ale především kvalita získaných dat, způsob jejich zpracování a konečná prezentace výsledků výzkumníkem. Často může dojít ke zkreslení díky jednostrannému pohledu, když výzkumník vybírá pouze ta data, která zapadají do jeho koncepcí, která ho přitahují a zdají se mu významná. Na druhou stranu je dlužno podotknout, že úplná eliminace zkreslení dat výzkumníkem je prakticky nemožná.

5.3 Triangulace v kvalitativním výzkumu

Velmi důležitou metodou validizace je triangulace.

Tato metoda se vyznačuje hledáním a určováním pozice předmětu výzkumu prostřednictvím tří a více různých zdrojů dat, úhlů pohledů, měření, postojů výzkumníků. (Mioviský, 2006)

Kvalitativní přístup klade silný důraz na správnost odhalování stanovených aspektů výzkumu. Odvíjí se od vymezeného teoretického rámce, stanovení problému, a již konkrétních výzkumných otázek. Tato správnost bývá podpořena tzv. triangulací v kvalitativním výzkumu. Ta může být definována jako způsob potvrzení kvalitativního přístupu, který umožňuje, aby výzkumník dosáhl maximální jistoty závěrů kvalitativní studie. Lze říci, že triangulace je prvkem, který podporuje validitu kvalitativního výzkumu. Rozhodne-li se výzkumník užít oba přístupy, tj. kvalitativní i kvantitativní, hovoříme o triangulaci metodologické nebo triangulaci metod (Švec, 1998).

"Při užití triangulace je třeba dodržet dva předpoklady, a to vycházení z teoretické perspektivy, a vybírat metody a data, která umožní uchopit strukturu a význam v dané perspektivě." (Silverman 2005, s. 111)

V neposlední řadě lze triangulaci chápat jako „přístup k zjišťování údajů obsažených ve výzkumné otázce kvalitativního výzkum skrze vícero metod“ (Silverman 2005, s. 112).

Mezi základní typy triangulace se řadí ty, které uvádíme v tab. 1:

Tab. 1 Základní typy triangulace ve výzkumu
(autoři: Hendl, 2005, s. 149–151; Reichel, 2009, s. 64–65):

Typ triangulace	Popis triangulace
Triangulace metodologická (triangulace metod)	Stejný jev je zkoumán různými metodami, přičemž výstupy s užitím té které metody jsou vzájemně komparovány.
Triangulace výzkumníků, triangulace analytiků	Výzkumná realita je zkoumána, odhalována a popisována více výzkumníky. Jejich poznatky o zkoumané výzkumné realitě jsou konfrontovány.
Triangulace obsahová (triangulace zdrojů; triangulace dat; datová triangulace) <i>Obsahuje triangulaci časovou, prostoro- rovou a osobnosti respondenta</i>	Užívá různých zdrojů dat ke komparaci výzkumných výstupů u stejného jevu.
Triangulace teoretická, triangulace perspektiv	Pro stejné studium jevu využívá vícero teoretických modelů. Opírá se o více výzkumných paradigmat.
Triangulace respondentů	Opakovanými šetřeními u různých respondentů ze stejné cílové skupiny se dosáhne validních výstupů.

Triangulace vícenásobná	Specifický typ triangulace, který vzniká užitím 2 a více typů triangulace současně u stejného výzkumného šetření.
-------------------------	---

V mém případě se bude jednat o použití triangulace respondentů.

5.4 Cíle a metody výzkumu

Hlavním cílem mého výzkumného šetření je zjištění, jak se mladým lidem daří samostatný život po opuštění dětského domova. Od tohoto zvoleného cíle se odvíjí dvě hlavní výzkumné otázky, které jsou současně podcíli výzkumu:

1. Jak ovlivnil můj současný samostatný život předchozí život v dětském domově?
2. Jakým způsobem u mne probíhala příprava na opuštění dětského domova?

Tento cíl bude dosažený pomocí využití metodické triangulace kvalitativního výzkumu s užitím specifických metod kvalitativního výzkumu, a to následovně:

- metody volného, polostrukturovaného rozhovoru
- metody případové studie (kazuistiky)
- metody životního příběhu
- studiem odborných dokumentů (veřejné a soukromé)

Základ této specifické triangulace bude tvořit metoda polostrukturovaného rozhovoru. Připravila jsem si soubor základních otázek. K nim jsem si připravila i doplňující otázky, které mi pomáhaly rozvíjet téma rozhovoru. Snažila jsem se sestavit otázky do určité posloupnosti, kdy v úvodu byly zařazeny otázky identifikační, poté otázky, které se týkaly života před vstupem do ústavní péče, kde jsem se dotazovala i na biologickou rodinu dítěte, poté jsem zařadila otázky týkající se pobytu v dětském domově a následně jsem zařadila otázky, které byly zaměřené na vzdělávání a zaměstnání respondenta. Poté jsem zvolila otázky, které se již vztahovaly na proces doprovázení, tzn. přípravu na odchod z dětského domova a na průběh odchodu včetně pocitů, které byly s tímto spojené. V neposlední řadě jsem se zaměřila na otázky, jak se dotyčný respondent uchytil ve společnosti.

Metoda případové studie (neboli kazuistika) patří mezi výzkumné metody. Zabývá se popisem jednotlivých případů, a způsobem práce s jednotlivým případem. Podle daného schématu jsem si přehledně uspořádala všechna fakta o respondentovi, která mi byla známa a dále jsem je následně analyzovala. Díky této metodě se dají postihnout některé souvislosti, které nemusí být na první pohled zjevné. Umožňuje nám pochopit celý případ do hloubky, kdy následně zvolíme adekvátní přístup k řešení celého případu.

Osnova případové studie, kterou jsem si připravila, je následující:

1. Identifikační údaje respondenta včetně data prvního kontaktu (pro tuto práci data anonymizuji z důvodu etického přístupu a práce s respondenty)
2. Rodinná anamnéza
3. Osobní anamnéza (dětský domov, škola, zaměstnání, volný čas, sociální patologie, zdravotní stav, apod.)
4. Současný stav klienta (jeho problémy, obtíže, popis vlastního pozorování)
5. Cíl práce s klientem (řešený problém, analýza případu)
6. Použité metody a techniky sociální práce
7. Návrh intervence, návrh možných řešení a následná doporučení

Metoda životního příběhu bývá často spojována s tzv. životní historií (life history) respondenta, a to zejména z důvodu velmi malých metodologických rozdílů (Švaříček, 2007). Jde o velmi zajímavou a projektivní metodu, pomocí které respondent zachycuje svůj dosavadní život a všechny jeho aspekty s využitím nákresu tzv. životní křivky. Do této křivky poté vyznačuje důležité subjektivní zážitky, významné události a mezníky jeho života. Je vhodné, aby respondentovi byla velmi důkladně vysvětlena tato technika, aby ji pochopil, a tím pádem, aby respondent popsal celou křivku jako celek, ale rovněž dílčí „mezníky“. Významnými mezníky (kategoriemi) budou nejvýznamnější události, které nejvíce ovlivnily (modifikovaly) dosavadní život. Ty poté budou analyzovány, komparovány s časovou křivkou a respondent bude o těchto bodech povídat. (Švaříček, 2007)

Poslední metoda, studium odborných dokumentů, se týká studia veřejných, odborných, ale soukromých dokumentů od respondentů. Tyto dokumenty mohou tvořit buď samostatný datový podklad výzkumu, nebo, jak tomu je v případě této bakalářské

práce, mohou doplňovat data, získaná jinými cestami, například pozorováním a rozhovory, studiem psychologických záznamů klientů, záznamů z dětského domova a záznamů klientů v procesu doprovázení u organizace DOMINO Zlín. Zvláštností práce s dokumenty spočívá v tom, že tyto materiály existují nezávisle na výzkumníkovi, on je nevytvářel, pouze je musí shromáždit a vytrídít podle obsahu. Pro zpracování dat jsem použila metodu obsahové analýzy, která se v humanitních vědách poslední dobou stále častěji využívá ke zkoumání písemného nebo vizuálního materiálu. "*Cílem obsahové analýzy je hledat význam v jazykovém materiálu, který reprezentuje lidské komunikační procesy*". (Švec, 1998, s. 38) Znalosti z nastudovaných materiálů budu dále komparovat se všemi dalšími metodami tak, abych dosáhla větší objektivnosti a validity při stanovování závěrů.

5.5 Fáze výzkumného projektu, výzkumný design

Celé své výzkumné šetření (dále projekt) jsem si posloupně strukturovala do 6 fází. První fáze pojednává o přípravách k výzkumu, tzn. o záměrném výběru respondentů, vymezení kritérií a přípravě podkladů pro výzkum. V přípravné první fázi volím specifickou triangulaci, kde si připravuji jednotlivé metody (rozhovor, případová studie, životní příběh a studium odborných dokumentů). Druhá, třetí, čtvrtá a pátá fáze je o sběru dat. Každá z těchto fází mi sbírá data v rámci jednotlivých metod specifické triangulace. Poslední šestá fáze je o analýze získaných dat, vyhodnocení a závěru výzkumného šetření.

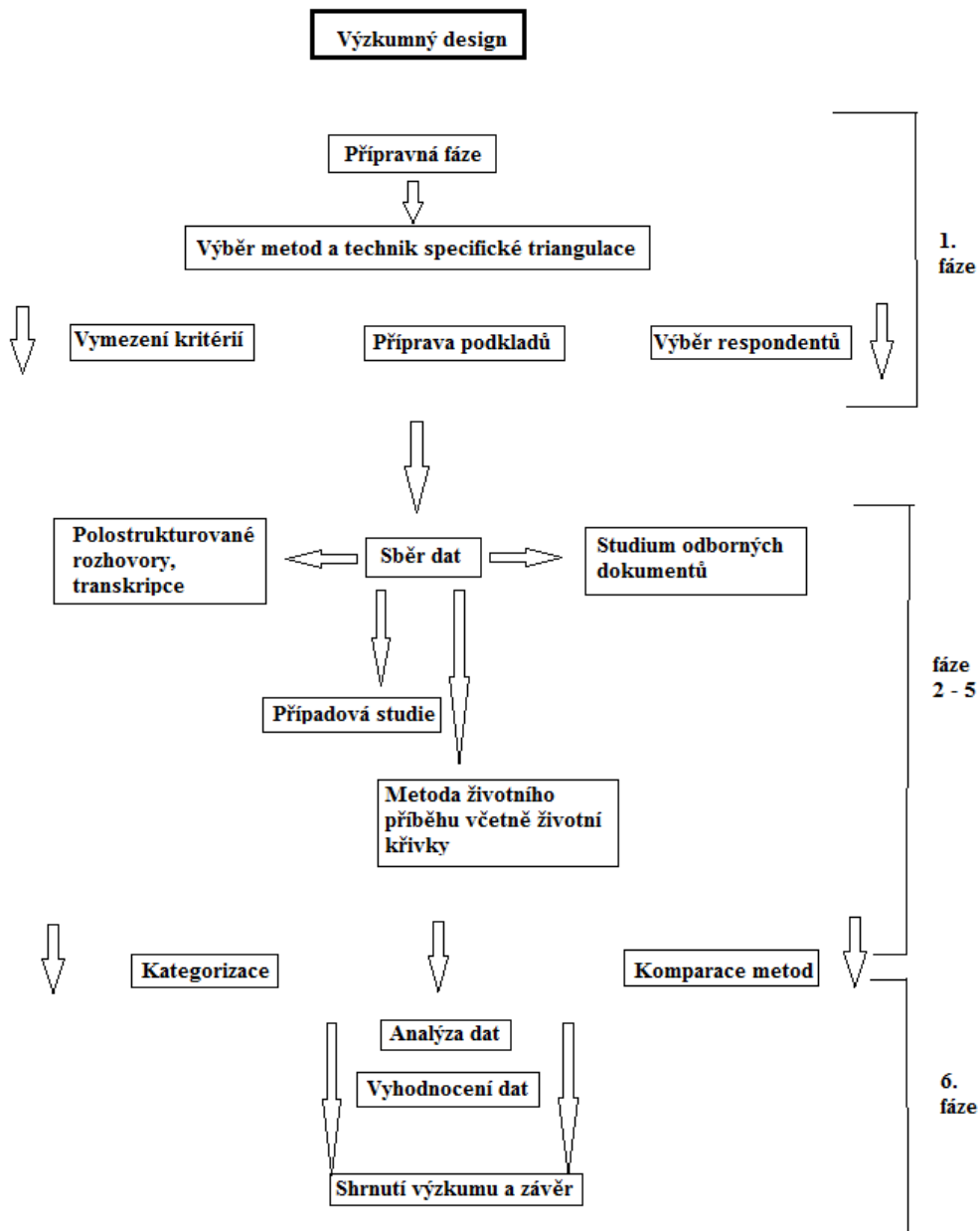
Tab. 2 Fáze výzkumného projektu:

	Cíl výzkumu	Použitá výzkumná strategie	Převažující typ výzkumného postupu
1. fáze	Vymezení kritérií, příprava podkladů, výběr respondentů	Přípravná fáze - výběr metod a technik specifické triangulace	kvalitativní
2. fáze	Sběr dat 1.	Polostrukturované rozhovory, transkripce rozhovorů	kvalitativní
3. fáze	Sběr dat 2.	Případová studie	kvalitativní
4. fáze	Sběr dat 3.	Metoda životního příběhu včetně životní křivky	kvalitativní

5. fáze	Sběr dat 4.	Studium odborných dokumentů	kvalitativní
6. fáze	Analýza získaných dat, vyhodnocení, závěr výzkumného šetření	Kategorizace, komparace metod	kvalitativní

Na základě popsaných fází výzkumného projektu jsem sestavila i výzkumný design.

Tab. 3 Výzkumný design

5.6 Výběr respondentů pro výzkumná šetření – výzkumný vzorek

Výběr respondentů proběhl záměrně. Pro své výzkumné šetření jsem se rozhodla, že si z klientů, se kterými systematicky pracuji, vyberu celkem čtyři klienty, a to dvě ženy a dva muže. Podmínku výběru jsem stanovila takovou, že se muselo jednat o osoby, které již opustili dětský domov a snaží se nějakým způsobem fungovat samostatně. Druhou podmínkou byla skutečnost jejich pobytu v rámci Zlínského kraje.

Vzhledem k velikosti vzorku nelze výzkumné závěry zobecňovat na celou populaci.

5.7 Etika výzkumu

Po dobu celého výzkumného šetření jsem myslela i na etický přístup výzkumníka. Již při oslovování respondentů jsem těmto sdělovala, že nebudu uvádět jejich skutečné jména a údaje, které by je mohly identifikovat. V případě nahrávání rozhovorů jsem se hned úvodem nahrávky ptala respondentů, zdali souhlasí s nahráváním na diktafon a následným přepisem rozhovoru do záznamového archu. Všichni respondenti souhlasili. Anonymita respondentů je v tomto případě velmi důležitá, to z toho důvodu, aby se respondent necítil být ohrožený. Jako tazatel (výzkumník) jsem povinna mu zaručit celkovou anonymitu. Zároveň jsem si vyzkoušela, že když je respondent v anonymitě, je více otevřený a méně se dopouští autocenzury. I veškerá dokumentace celého šetření bude v našem případě souviset s anonymitou a budu s ní nakládat dle etického a morálního přístupu výzkumného pracovníka.

5.8 Průběh realizace projektu – sběr dat

Sběr dat pro metodologickou část této bakalářské práce proběhl v termínu od března 2012 do února 2013.

Pro sběr dat byly použity všechny výše uvedené metody v rámci specifické triangulace a dle jednotlivých fází popsaného výzkumného projektu.

5.9 Transkripce rozhovoru

V případě polostrukturovaného rozhovoru jsem zvolila nejspolehlivější metodu, a to zaznamenávání rozhovoru na nahrávací zařízení -diktafon. Při nahrávání jsem si vytvářela

i vlastní poznámky do připraveného deníku. Jak jsem již uvedla výše, všichni respondenti byli s nahráváním seznámeni a souhlasili s ním. U některých z nich, především u děvčat, vyvolalo nahrávání neadekvátní reakci, zpočátku se jednalo o horší schopnosti uvolnění se, obě respondentky byly v napětí, které však po pár minutách zmizelo. Vedením rozhovoru, který byl plynulý, děvčata zapoměla na to, že se nahrávají. Tuto skutečnost mi i osobně sdělila, po skončení nahrávání.

Rozhodla jsem se, že využiji doslovnou transkripci. Je sice časově velmi náročná, ale pro mou další práci byl výběr tohoto druhu transkripce nezbytný. Nakonec jsem přepsané rozhovory opět zkontrolovala s dotazovanými, požádala je o případné doplnění nebo korekturu a následně také o autorizaci.

Data, která jsem takto získala transkripcí, jsem roztřídila do daných kategorií, se kterými následně pracuji.

6 ANALÝZA DAT VÝZKUMNÝCH METOD

6.1 Polostrukturované rozhovory

Jak jsem již výše uvedla, v rámci svého výzkumného šetření jsem provedla čtyři polostrukturované rozhovory. Rozhovory zde budu uvádět již ve zkompleťované podobě s ohledem na kategorizaci (určené jednotlivé kategorie). Kategorie můžeme chápat jako abstraktnější pojem, který zahrnuje třídu pojmu, která dále náleží podobnému jevu. Můžeme říci, že jednotlivé kategorie byly vytvořeny pomocí kategorizace jednotlivých pojmů. Tyto kategorie vzešly z uskutečněných rozhovorů a jejich transkripce a byly dále vytvářeny za pomoci otevřeného kódování.

„Otevřené kódování je proces rozebírání, přezkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů.“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 42.)

Nyní se na chvíli opět vraťme k pojmu kategorizace. Strauss s Corbinovou (1999, s. 45) o ní hovoří jako " *o procesu seskupování pojmů, které se zdají příslušet stejnému jevu.*"

Na základě konceptualizace a kategorizace těchto pojmů jsem vytvořila tyto základní kategorie:

1. Biologická rodina a rodinná situace
2. Životní cesta
3. Profesionální dráha
4. Příprava na odchod z dětského domova

6.1.1 Interpretace získaných dat

Jak jsem se již dříve zmínila, rozhovory s klienty byly nahrávány na diktafon, poté jsem učinila doslovnou transkripci rozhovorů (viz. Příloha PII – PV). Otázky, na které klienti odpovídali, jsou doloženy v příloze PI.

1. Biologická rodina a rodinná situace

- Dva dotazovaní pocházeli z rodin s vysokým počtem sourozenců, jeden jich měl 6 a druhý 8.

- Dva respondenti jsou v kontaktu se svými sourozenci.
- Klient 4 a Klient 2 mají sourozence, kteří jsou umístěni v dětském domově.
- Tři klienti pocházejí z neúplné rodiny. Rodiče jsou buď rozvedeni a nežijí spolu nebo jeden z rodičů je neznámí.
- Tři ze čtyř nemají kontakt s rodiči, nebo aspoň s jedním z nich. Z odmítavého a odměřeného stylu, jak klienti odpověděli na otázku, je zřejmé, že o kontakt s nimi ani nestojí.

Ukázka odpovědi, při dotazování na rodiče:

→ Klient 1 velmi stroze odpověděl a podle řeči těla jsem usoudila, že se dál o matce bavit nechce.

Klient 1:

HVO₃:

P: Podle toho, co jsem pochopila z tvé reakce, tak s matkou se asi nevidáš?

K: Ne.

→ Klient 4 intonací v hlase svou rodinu zcela zapřel.

Klient 4:

HVO₄:

P: Setkáváš se vůbec s někým z tvé rodiny?

K: Ne, já mám jen tetu z domova a to je moje rodina.

2. Životní cesta

- Z položených otázek vyplynulo, že tři ze čtyř klientů byli umístěni do dětského domova, z důvodu na nich páchané agrese ze strany rodičů.
- Jeden z klientů byl umístěn do náhradní rodinné péče již v kojeneckém věku. Dva klienti byli odebráni od rodiny a umístěni do dětského domova ve starším věku (jeden v období pubescence a druhý v období adolescence). Čtvrtý klient šel do dětského domova v období mladšího školního věku.

- Z rozhovorů jsem dále zjistila, že většina z dotazovaných byla šťastnější v dětském domově. Zatímco jen Klient 2 byl spokojenější v rodinném prostředí, i přes nevhodnou životní situaci, co v rodině panovala.

→ Pro představu Klient 3 odpovídal následovně:

HVO₈:

P: A teď bys s odstupem času řekl co, ohledně tvého pobytu v dětském domově, bylo to tam lepší nebo u rodičů?

K: No v děcáku.

P: Co v děcáku? Tam to bylo lepší?

K: Hm..Jo.

- Dva klienti dochází pravidelně na nějakou volnočasovou aktivitu, které se věnují od dětství.
- U dvou klientů se, dle jejich tvrzení, nevyskytují žádné sociálně patologické návyky.
- Dva z klientů mají chronické zdravotní problémy, typu:
Klient 1: astma, alergie, náměsíčnost, noční děsy
Klient 3: těžká forma akné
- Jeden klient po odchodu z dětského domova žije bez opory v dospělé osobě. Další tři odešli k příbuzným, do Domu na půl cesty, tudíž mají oporu dospělé osoby.

→ Klient 4

HVO₂₃:

P: Kde teda teď bydlíš a s kým?

K: Jsem na ubytovně pro zaměstnance naší pekárny.

P: A jsi tam sám?

K: Jako v pokoji jo... Jinak tam bydlí víc lidí.

P: Jo, jo. Chápu...

→ Klient 2

P: Teď teda bydlíš s mamkou a můžu se zeptat kde?

K: V bytě.

- Dva z dotazovaných si chtějí najít blízkou osobu → přítele, kamaráda.

- Všichni klienti se shodli, že umístění do dětského domova ovlivnilo jejich současný život příznivým způsobem. Z důvodu získání lepší péče, střechy nad hlavou, získání vzdělání nebo psychické pohody.

Jejich odpovědi, týkající se této problematiky:

→ Klient 1

HVO₁₇:

P: Ovlivnil nějak tvůj současný život pobyt v děčáku?

K: Myslím, že právě díky děčáku jsem klidnější, kdybych zůstala doma, tak je teď ze mě blázen.

→ Klient 2

HVO₁₇:

P: Myslíš, že tvůj pobyt v děčáku nějak ovlivnil tvůj současný život?

K: Já nevím. Jako jak to myslíš?

P: No jestli by se něco změnilo, kdybys v něm nebyla?

K: No to asi jo.

P: A co?

K: Asi bych nemohla na školu, protože by mamka na to neměla peníze.

P: Aha, takže to bylo i k něčemu dobré, že jsi tam byla že?

K: No to asi jo.

→ Klient 3

HVO₁₇:

P: Myslíš, že by se teď v tvém životě něco změnilo, kdybys nebyl v děčáku?

K: To asi jo.

P: Co?

K: Asi bych byl někde pod mostem. A taky bych nepoznal babičku s dědou.

→ Klient 4

HVO₁₇:

P: Myslíš, že nějak ovlivnil tvůj současný život...život, co je teď, pobyt v děčáku?

K: Nevím...asi bych tu už nebyl.

P: Hm, chápu.

3. Profesní dráha

- Klient 1 je jediný z dotazovaných, který pokračuje ve studiu na vysoké škole
- Tři klienti studovali střední odborné učiliště, z čehož dva jej dokončili s výučním listem, jeden studoval dále nástavbu, takže má ukončené vzdělání maturitou. Čtvrtý klient studoval na gymnáziu, které zakončit maturitní zkouškou.
- Zaměstnání mají dva klienti. Pracují v oboru, kterému se učili.
- Jeden klient je zaregistrován na Úřadu práce.
- Dva z tázaných si přivydělávají brigádnickou činností. Jeden z nich každodenně, druhý o velkých prázdninách.
- Klient 4 je silně motivován k práci finančním výdělkem.

4. Příprava na odchod z dětského domova

- Všichni klienti se účastnili nějaké podpůrné aktivity, která má napomoci v samostatném životě po opuštění bran dětského domova, a která je pod záštitou organizace DOMINO cz, o. s.
- Každý klient si vzpomněl alespoň na jednu věc, kterou se na doprovázení naučil a aplikoval ji v běžném životě.

→ Klient 1

HVO₂₁:

P: A použila jsi někde něco, co jsi se u nás naučila?

K: Jo, konkrétně teď nedávno jsem si všimla, jak držím pořádku. Víš tak povýšeně, v bok. Tak si dávám pozor, abych je tak neměla, abych působila přestupněji.

P: Tak to je dobré. Člověku to přijde přirozené a ostatní tím odradí, že?

K: Jo, jo. Přesně.

→ Klient 4

HVO₂₁:

P: A použil si někdy něco v životě, co ses tam třeba naučil?

K: Jasan.

P: Co ty bylo?

K: Teď si nemůžu vzpomenout.

P: Já ti dám chvíli... v klidu popřemýšlej..

K: Jo třeba, jak sme si cvičili jednání se zaměstnavatel a jak se máme chovat na pracáku k té pracovníci.

P: No vidíš, jsem věděla, že si na něco vzpomeneš!

K: Já jsem tomu moc nevěřil. (smích)

- V dětských domovech příprava na samostatný život neprobíhá, proto jejich ředitelé spolupracují s naší organizací. Tudiž se dá říci, že probíhá zprostředkovaně.
- Tři ze čtyř klientů se účastnili víkendových aktivit, zaměřených na doprovázení mladých lidí, alespoň nebo více než čtyřikrát.
- Všichni klienti pracovali na ergoterapeutickém pracovišti. Všichni mají zkušenost s ergoterapeutickou kavárnou. Jeden z nich, v rámci osvojení si pracovních schopností, pekl také chleba a vypomáhal v kuchyni na táboře, který provozuje organizace DOMINO.

6.2 Metoda životního příběhu

Při této metodě jsem s klientem sumarizovala klientův život pomocí vytvoření grafu, ve kterém hraje důležitou úlohu křivka – pro tuto metodu nazvána životní křivka. S klientem jsme v grafu vytvářeli právě zmiňovanou životní křivku, pomocí níž jsme vyhranily jednotlivá období, jež je klient následně pojmenoval. K těmto životním mezníkům přiřadil hesla, vystihující jeho pocity.

„Metoda „life story“ či „životního příběhu“ je založena na vyprávění aktéra (dotazovaného, komunikačního partnera) o svém vlastním životě či jeho části. Jedná se tedy o autobiografické vyprávění vytvářené v interakci s výzkumníkem.“ (Dudová, 2011, internetový zdroj)

Rozhovor jsem vedla tak za dodržování etických pravidel. Klientovi jsem do něj nevstupovala, když nevěděl jak období vystihnout či pojmenovat, tak jsem se snažila ho posunout k „cíli“ vhodně směřovanými otázkami. Tudiž mohu říci, že pojmenování jednotlivých životních situací, které nějakým způsobem zasáhly jeho život, vytvořil sám klient.

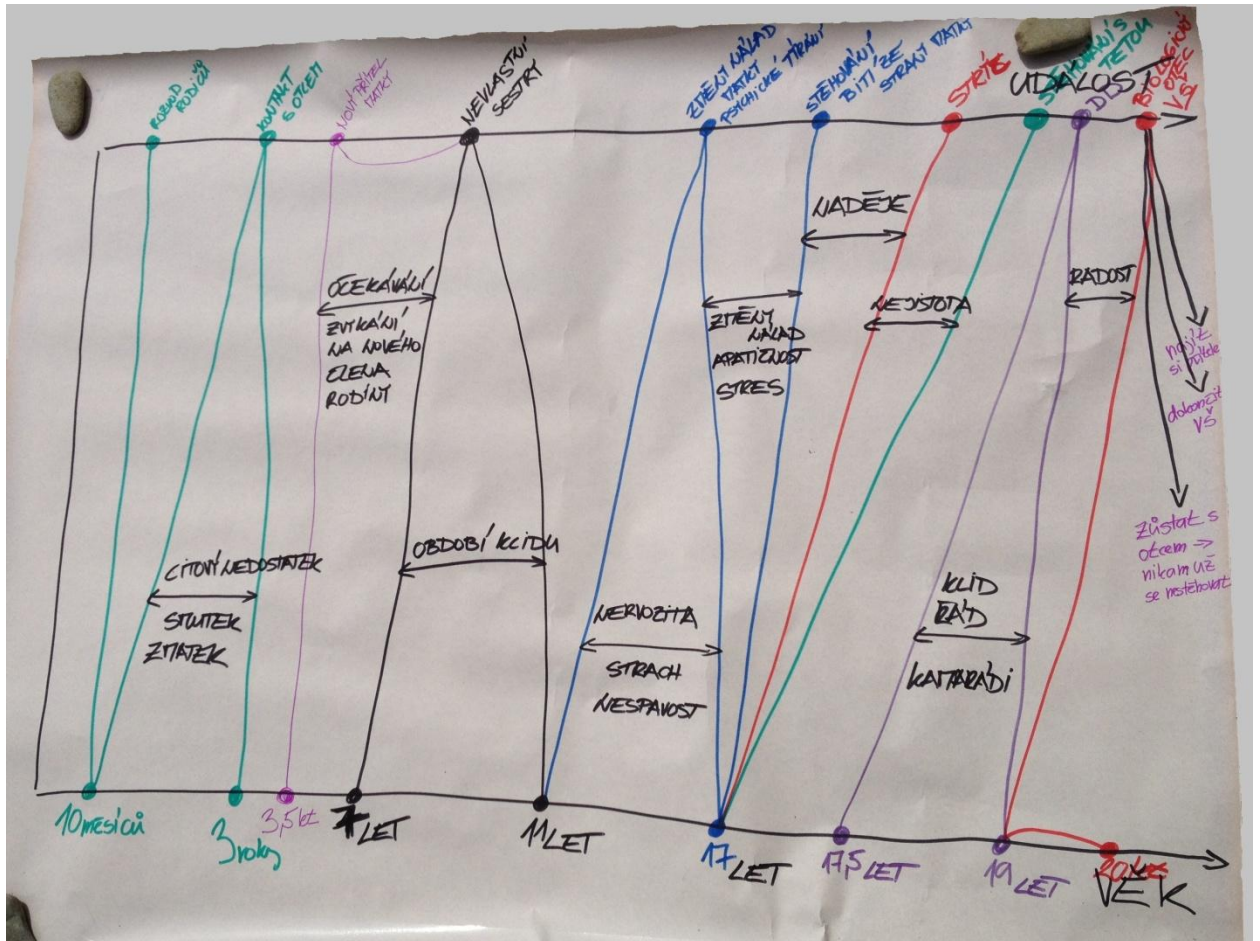
Celou dobu interakce mé osoby s klientem jsem si vedla vlastní poznámky.

6.2.1 Obrazové znázornění životního příběhu a jeho interpretace

KLIENT 1:

Datum a místo kontaktu: 19. 1. 2013, Komunitní centrum Mraveniště Zlín

Obr. 2 Životní příběh – klient 1

Popis životní křivky:10 měsíců: ROZVOD

Klientka začala svou první životní etapu rozvodem svých rodičů, který si samozřejmě nepamatuje, ale dává si ho za vinu. Myslí si, že kdyby se nenarodila, z matky by se nikdy nestala nesnesitelná a agresivní osoba. Matka jí totiž často kladla za vinu její těhotenstvím zkaženou postavu.

10 měsíců – 3 roky: KONTAKT S OTCEM

CITOVÝ NEDOSTATEK: Matka stále nejeví zájem o klientku. Otec ji velmi chybí, může ho vidat jen jednou za 14 dní a to pouhou hodinu.

ZMATEK: Nechápe, proč nemůže být s otcem a musí být s matkou.

SMUTEK: Klientka nadobro přišla o otce na konci tohoto období.

Matka mu přestala klientku dávat, různými výhrůzkami ho matka dostala do rohu a on tedy přestal za dcerou chodit.

3,5 let – 7 let: NOVÝ PŘÍTEL MATKY

OČEKÁVÁNÍ: Matka si našla nového přítele, ke kterému se zanedlouho společně s klientkou přestěhovala. Klientka čekala, jestli ji „ten nový pán“ nahradí tatínka.

ZVYKÁNÍ: Nový matčin přítel je bez dětný, tak si musí zvyknout na nový status „náhradního otce“, do kterého ho pasovala klientčina matka. Klientka si zase musí zvyknout na nového tatínka, který není sice její vlastní, ale je, podle klientky, taky hodný. Aspoň se o ni stará více než vlastní matka. A pro klientku nastala další nová situace, protože matce a s jejím novým partnerem se v klientčiných pěti a sedmi letech narodily holčičky (tedy klientčiny nevlastní sestry)

7 let – 11 let: NEVLASTNÍ SESTRY

KLID: Toto období klientka označila jako období rodinného klidu. To z toho důvodu, že doma se neřešily problémy, žili si pěkně a spokojeně. Matka jako by se úplně změnila. To vše bylo až do chvíle, kdy její matka začala pociťovat rodinný stereotyp, který ji přestal naplňovat.

11 let – 17 let: ZMĚNY NÁLAD MATKY, PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ

NERVOZITA: Klientčina matka začala vyhledávat problémy tam, kde ani nebyly, z čehož byla klientka nesvá – nevěděla, co má očekávat, co se bude zase dít.

STRACH: Matčina náladovost nebrala konců, dokonce se začala měnit v agresivitu. Byla zlá nejen na klientku, ale i na její nevlastní sestry. Používala na své dcery psychického násilí. Avšak podle klientky, matčiny nálady schytávala nejvíc právě ona.

NESPAVOST: U klientky se psychická nerovnováha začala projevovat nespavostí. Říká, že stále musela přemýšlet nad tím, co se může ještě stát. Konstruovala si situace a připravovala se, jak by se v nich zachovala.

17 let: STĚHOVÁNÍ, FYZICKÉ NÁSILÍ ZE STRANY MATKY

Matka odešla i s dětmi od svého přítele. Od jisté noci ji začala matka i fyzicky týrat. Mlátila její hlavou do zdi, kopala ji do břicha, škrtila ji, pak čekala, dokud klientka nepříjde k vědomí a začala znova. Tak pokračovala, dokud jí to nepřestalo bavit. Z jejich prostřední sestry si udělala, podle klientčiny slov, „pravou ruku“, ta klientku někdy i přidržovala, aby matce neutekla. Tyto noci se stále častěji opakovaly.

ZMĚNY NÁLAD: Klientka začíná na sobě pozorovat časté změny ve svých náladách, což se projevuje i v nevyrovnaných reakcích na své spolužáky ve škole, jak říká: „Byla jsem strašně protivná a potom jsem se jim snažila omlouvat.“

APATIČNOST: V jistých chvílích klientce bylo vše jedno – jednoduše to na ni jen tak přišlo. Chtěla jen „sedět a hledět“.

STRES: Klientka se bála dalších nadcházejících nocí. Zamykala se na toaletě, kde na ni matka nemohla, kde se také snažila spát. Již nějakou dobu se dobře nevyspala, protože zůstávala ve střežku, kdyby se začalo něco dít.

STRÝC

Po jedné noci plné bití, byla nucena si zavolat pomoc. Matce ukradla telefon, kde našla číslo na svého biologického otce, kterému i zavolala. Ten obratem zavolal policii, která si pro klientku v doprovodu sociální pracovníce odvedla. O svěření do péče projevil zájem strýc (bratr klientčiny matky).

STĚHOVÁNÍ

Chvíli po tom, co byla svěřena do péče strýcovi a jeho manželce, se klientka znovu stěhovala, tentokrát se strýcovou manželkou, protože teta podala návrh na rozvod.

NEJISTOTA: Klientka se dostala znova do situace, od které nevěděla, co se

bude dít dále. Také v novém domově se necítila dobře, protože bydleli u tetiných rodičů a tetin otec klientku nepřijal. Nechtěl mít „tu cizí holku“ pod jeho střechou.

17,5 let – 19let: DĚTSKÝ DOMOV

KLID: Klientka konečně mohla chodit „domů“ bez strachu z nečekaných situací. Příjemný přístup ze strany tet – nikdo už ji neurážel, nebil.

ŘÁD: Ten klientce velice vyhovoval. V dětském domově je přesně dáno „CO, KDY a JAK“. Takže klientka věděla, na co se má nachystat, věděla, co ji čeká.

KAMARÁDI: Získala nové kamarády. V přátelských vztazích mohla začít od znova, bez předešlých „škraloupů“ a pozdějších omluv.

19 let - současnost: BIOLOGICKÝ OTEC, VYSOKÁ ŠKOLA

RADOST: Konečně cítí, že by následující události mohli být už jen lepší.

Dostala se na vysokou školu. A shledala se znova se svým biologickým otcem, který si ji nakonec vzal k sobě domů, kde žije se svými rodiči. Všichni ji podporují ve studiu a zajímají se o ni.

PŘÁNÍ DO BUDOUCNA: -Najít si přítele

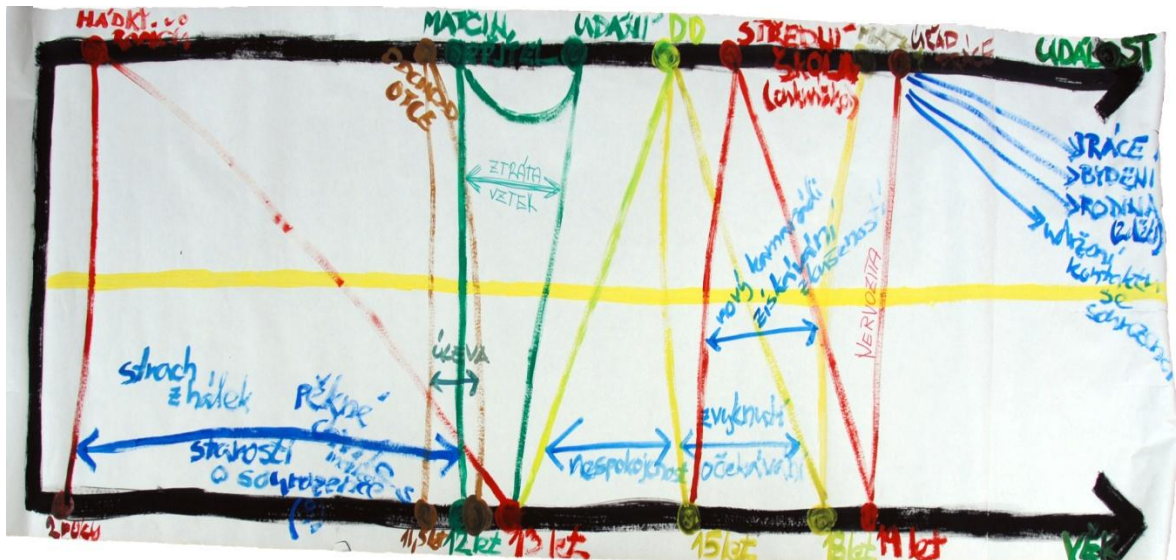
-Dokončit vysokou školu

-Zůstat s otcem → nikam už se nestěhovat

KLIENT 2:

Datum a místo kontaktu: 6. 7. 2012, Komunitní centrum Mraveniště Zlín

Obr. 3 Životní příběh – klient 2

Popis životní křivky:

2 roky – 13 let: HÁDKY RODIČŮ

STRACH Z HÁDEK: Klientčina matka se často hádala

s klientčíným otcem. Příčinou hádek byl alkoholismus otce a nedostatek peněz. Klientka velice těžko nesla tyto vypjaté situace.

PĚKNÉ CHVÍLE S MATKOU: Klientka říká, že v tomto období strávila i pěkné chvíle s matkou, která se o děti starala, když mohla, brávala je na výlety, hrála s nimi stolní hry.

STAROST O SOUROZENCE: Protože matka hodně času trávila v práci, tak starost o domácnost a sourozence ležela na klientce a její starší setře. Klientka musela velmi rychle dospět, aby takovou zodpovědnost zvládla.

11,5 let – 12 let: ODCHOD OTCE

ÚLEVA: Matka se s otcem rozvedla. V rodině nastala úleva, protože již nadále nemusela být svědkem opileckých výstřelků svého otce. Otec se snažil ze své bývalé manželky dostat peníze

i po rozvodu, s největší pravděpodobností na alkohol, takže se nějakou dobu hádky opakovaly, ale to ho po nějaké době omrzelo a rodinu nechal být. Úleva však netrvala dlouho.

12 let – 13 let: MATČIN PŘÍTEL

ZTRÁTA: Klientka začíná znova pociťovat nával starostí s domácností a sourozenci. Matka už není skoro vůbec doma, protože její nový přítel je velmi časově i finančně náročný. Klientka pociťuje, že o matku přichází a ztrácí s ní úplně kontakt. Přítel se o matku zajímal jen kvůli její finanční podpoře, kterou mu poskytovala, což také později pochopila a vztah ukončila.

UDÁNÍ

VZTEK: Již bývalý přítel dal podnět na sociálku, díky němuž došlo k prošetřování poměrů, které panovaly v klientčině rodině. V této době bylo klientce již třináct let. Všechny děti z matčiny péče byly odebrány, kvůli špatným životním podmínkám a nedostatečné matčiny starostlivosti.

13let – 18 let: DĚTSKÝ DOMOV

13let – 15 let: **NESPOKOJENOST:** Klientka nechtěla jít od matky pryč.

Cítila pocit nespravedlnosti, protože jí se s matkou žilo dobře, tak nechápala, proč musí do dětského domova. Avšak nijak s touto novou situací nebojovala, spíše pozorovala jistý útlum své osobnosti.

15 let – 18 let: **ZVYKNUTÍ:** Po dvou letech si klientka konečně zvykla na poměry, které panují v dětském domově. K adaptaci ji pomohlo vzniklé kamarádství mezi ní a dalšíma dvěma svěřenkyněmi dětského domova. Těmto kamarádkám mohla říci věci, které by jen tak někomu neřekla a to ji pomáhalo v jejich řešení.

Období před navršením osmnáctého roku: **OČEKÁVÁNÍ:** Matka klientky jí slíbila, že by mohla žít s ní, kdyby se rozhodla po svých osmnáctých narozeninách odejít z dětského domova. Z toho důvodu byla nejistá, zdali tento slib bude naplněn.

15let – 19 let: STŘEDNÍ ŠKOLA

V patnácti letech se klientka dostala na střední odborné učiliště, kde se vyučila cukrářkou. Udělala si nástavbu a zdárně složila i maturitní zkoušku.

NOVÝ KAMARÁDI: Nástupem na novou školu navázala nové kamarádské vztahy. Podle jejich slov, byla jejich třída dobrá parta.

ZÍSKÁVÁNÍ ZKUŠENOSTÍ: Na škole získala spoustu zkušeností, které může využít v praxi.

18 let: MATKA

RADOST: Matka jak slíbila, tak i splnila. Klientce umožnila žít s ní v bytě. Takže klientčin odchod z dětského domova proběhl bez starostí.

19 let - současnost: ÚŘAD PRÁCE

NERVOZITA: Klientka je nespokojená z toho, že se po škole nedokázala nikde zaměstnat ve své profesi. Stále hledá práci a je zaregistrovaná na Úřadu práce. Školu ukončila před půl rokem, proto ztrácí naději, že se ještě nějaká práce cukrářky objeví. Nyní aspoň brigádně uklízí v jednom baru.

PŘÁNÍ DO BUDOUCNA: -Najít si práci

-Zajistit si vlastní bydlení – matčin byt je malý a matka by si chtěla vzít domů další klientčiny sourozence.

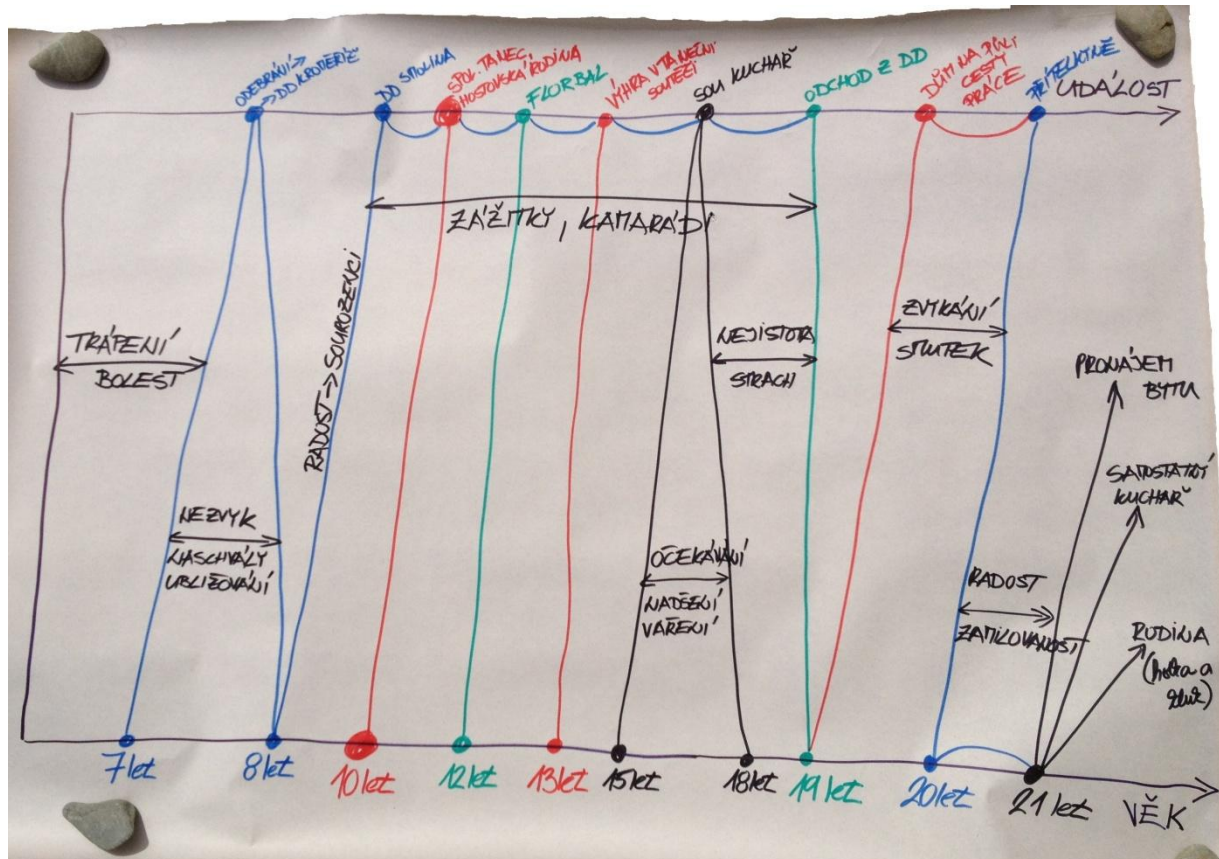
-Rodina- klientka by chtěla svou rodinu, přála by si dvě děti, ale více ne.

-Udržet kontakt se sourozenci – kontakt se sourozenci klientka ztratila, když byli umístěni do dětských domovů. Chtěla by je vyhledat a udržet kontakt.

KLIENT 3:

Datum a místo kontaktu: 8. 2. 2013, Komunitní centrum Mraveniště Zlín

Obr. 4 Životní příběh – klient 3

Popis životní křivky

Narození – 7 let: **TRÁPENÍ A BOLEST:** Od malička klienta rodiče fyzicky napadali a nestarali se o něho. Klient na toto období nerad vzpomíná, protože si pamatuje jen bolest, modřiny a popáleniny od cigaret.

7let – 8 let: ODEBRÁNÍ → DĚTSKÝ DOMOV KROMĚŘÍŽ

NEZVYK: Na nové prostředí domova si nemohl zvyknout. Stýskalo se mu po sourozencích. Cítil se sám a bezmocný.

NASCHVÁLY A UBLIŽOVÁNÍ: Adaptaci v dětském domově mu také znesnadňovali jeho spolubydlíci, kteří mu schovávali a brali věci, při tom tvrdili, že o ničem neví. Také se mu posmívali, že je suchar a srab, protože nechtěl dělat věci, na které ho naváděli.

8 let – 19let: DĚTSKÝ DOMOV SMOLINA

RADOST: Přestup do druhého dětského domova byl pro klienta vysvobozením. V novém dětském domově byli umístěni také jeho tři sourozenci. Tato skutečnost mu velmi ulehčila adaptaci na nové prostředí.

KAMARÁDI: V tomto dětském domově lépe vycházel s ostatními svěřenci. Byl schopen navázat nové kamarádké vztahy, což mu v předchozím dětském domově nešlo.

ZÁŽITKY: V domově zažil spousty akcí, které byly pořádány různými nadacemi a organizacemi nebo samotným domovem. Jednalo se například o různé soutěže, výlety, pobyty.

10 let: HOSTOVSKÁ RODINA, SPOLEČENSKÝ TANEC

V deseti letech se klient začal věnovat novému koníčku, byl to společenský tanec, kterému zcela propadl.

Také tento věk byl pro něj velmi důležitým bodem, jelikož ho v domově začal navštěvovat starší pár, který si ho později brával na víkendy a prázdniny. Tyto lidi klient oslovuje babičko a dědečku, kvůli jejich věku.

12 let: FLORBAL

K tomuto sportu se dostal ve škole. Velmi ho bavil. Kluci z týmu ho brali a to byl další důvod, proč chtěl u tohoto sportu vytrvat. To se mu nepodařilo. Kroužek navštěvoval pouze jeden školní rok, poté už se k němu nevrátil.

13 let: VÝHRA V TANEČNÍ SOUTĚŽI

Na tento úspěch je klient velice hrdý. Jednalo se o vítězství v kategorii latinsko – amerických tanců.

15 let – 18 let: STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILIŠTĚ – KUČAŘ

OČEKÁVÁNÍ: Na novou školu se klient velmi těšil. Měl spousty očekávání. Doufal, že je škola všechny splní. Obor kuchař byl pro něj vysněným cílem.

NADŠENÍ, VAŘENÍ: Klienta to ve škole bavilo. Tato skutečnost

ho velmi motivovala ve studiu. Teoretické předměty, jako je matika, čeština, klientovi moc nešly. Za to praxe byla jiná, ta mu strasti s učením vynahrazovala. Učební obor zakončil získáním výučního listu.

18 let – 19 let: ODCHOD Z DĚTSKÉHO DOMOVA

NEJISTOTA: Těžce nesl skutečnost, že musí odejít z dětského domova. Nevěděl, kam půjde, jestli najde práci.

STRACH: Báł se žít sám. Chtěl zůstat v domově se svými sourozenci. Pociťoval velkou nejistotu, která v něm vyvolávala strach z neznámého.

19 let – současnost (21 let): DŮM NA PŮLI CESTY, PRÁCE

SMUTEK: Klient nesl velmi těžce stěhování a tedy odchod z dětského domova. Stále se snažil vrátit zpět tam, kde to znal. V novém domově je nešťastný a sám. Jediné, co mu dělá radost je práce, kterou získal.

ZVYKÁNÍ: Snaží si zvyknout na nové prostředí. Nejde mu to. Nemá řád, který fungoval v dětském domově a na který tam někdo dohlížel.

20 let: PŘÍTELKYNĚ

RADOST, ZAMILOVANOST: Našel si přítelkyni. Tato skutečnost mu velmi pomáhá se zvyknutím si na samostatný život. Je do ní moc zamilovaný. Našel si v ní oporu.

PŘÁNÍ DO BODOUCNA: - Samostatný kuchař – klient by se chtěl vypracovat z funkce pomocného kuchaře.

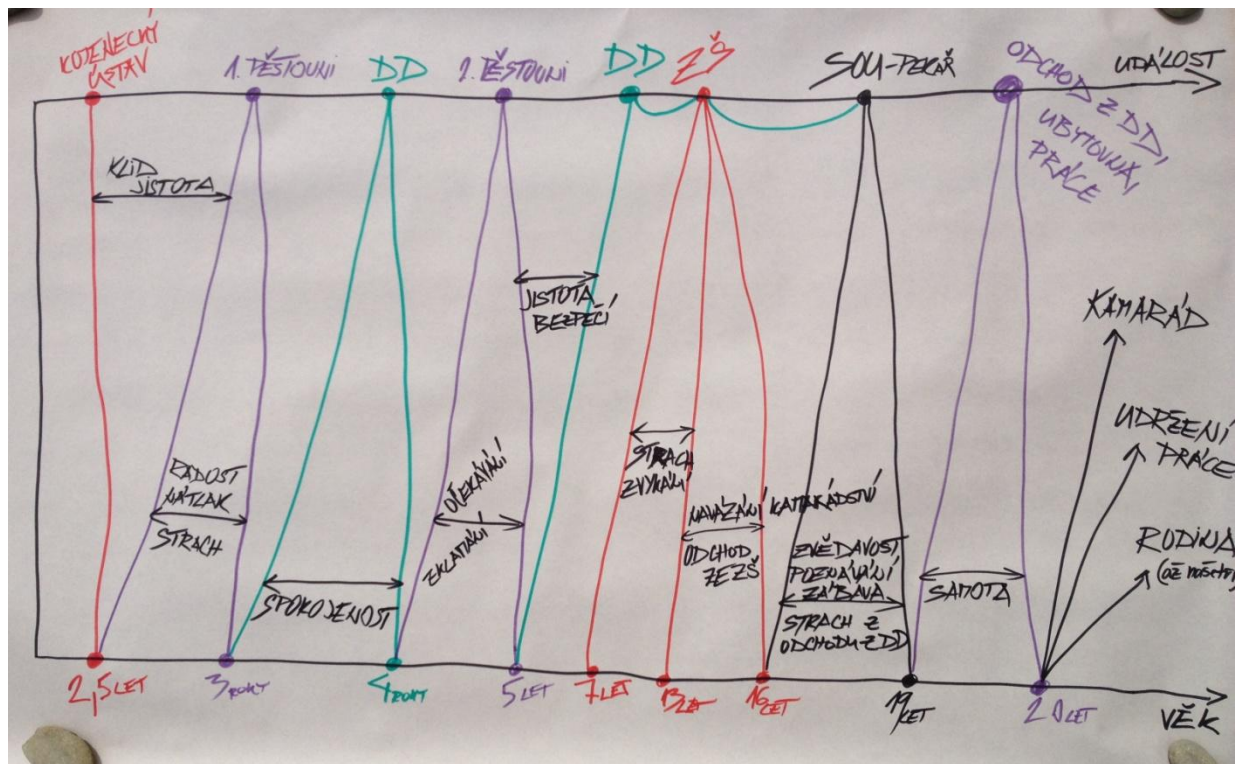
-Pronájem bytu – jeho snem je, pronajmout si byt se svou přítelkyní.

-Rodina – přál by si mít v budoucnu dceru a syna.

KLIENT 4:

Datum a místo kontaktu: 10. 11. 2012, Komunitní centrum Mraveniště Zlín

Obr. 5 Životní příběh – klient 4

Popis životní křivky:

2,5 let: KOJENECKÝ ÚSTAV

KLID, JISTOTA: Klient uvádí, že moc si toho nepamatuje, ale jediné ví jistě, že se konečně přestal bát útoků své matky. Nemusel už hladovět, věděl, že o něj bude postaráno.

2,5 let – 3 roky: 1. PĚSTOUNI

RADOST: Chvilí po tom, co byl klient umístěn do kojeneckého ústavu si ho vzal do pěstounské péče mladý pár, který neměl své vlastní děti. Tito pěstouni za ním chodili od začátku, co byl v ústavu.

NÁTĚK, STRACH: Pobyt u nové rodiny se začal vyvíjet špatným směrem. Ukázalo se, že nový „rodiče“ jsou velmi ambiciózní – požadovali, aby si klient sám zavazoval tkaničky, aby se sám oblékal, aby vše uměl. To však klient nezvládal. Asi po půl roce klienta vrátili do ústavu i z toho důvodu, že jeho „nový tatínek“ se nesmířil

se skutečností, že není jeho vlastní syn.

3 roky – 4 roky: DĚTSKÝ DOMOV

SPOKOJENOST: Z důvodu dosáhnutí tří let byl klient přemístěn do dětského domova. Se zvyknutím neměl problém, jelikož od malička je v ústavní péči. Byl spokojený, nic mu nechybělo.

4 roky – 5 let: 2. PĚSTOUNI

OČEKÁVÁNÍ: Zanedlouho po nástupu do dětského domova byl znovu svěřen do pěstounské péče. Tentokrát se jednalo o větší rodinu. Již jedno dítě v pěstounské měli. Měli i své vlastní dvě děti. Klient doufal, že už to bude napořád. Očekával stabilitu.

ZKLAMÁNÍ: Bohužel ani tito pěstouni nedostáli jeho snům. Znova se vracel do dětského domova. Byl smutný a zmatený. Předešlými událostmi získal pocit, že je špatný.

5 let – 19 let: DĚTSKÝ DOMOV

JISTOTA, BEZPEČÍ: V dětském domově se domluvil s paní ředitelkou, že už nepůjde pryč. Klienta si oblíbila jedna z tet, pracující v dětském domově, která si jej začala brávat na víkendy a nějaké prázdniny k sobě do rodiny. Vytvořili si pěkný vztah, který udržují až do současnosti.

7 let – 16 let: ZÁKLADNÍ ŠKOLA

7let – 13 let: **STRACH, ZVYKÁNÍ:** Klient si těžko zvykal na chození do školy. Nevěděl, jak si má vytvořit kamarády. Nemohl si už jenom hrát. Měl strach, že ho ve škole nechají a nebude se moci vrátit do domova za tetou. Nakonec si zvykl, jelikož vyzoroval, že si teta pro něj do školy vždy přišla.

13 let – 16 let: **KAMARÁDSTVÍ:** Na druhém stupni základní školy si konečně našel svého prvního dobrého kamaráda. Jednalo se o nového spolužáka.

ODCHOD: Odchod ze základní školy měl po těžkém začátku i těžký konec. Musel se rozloučit se svým kamarádem, kvůli studiu na střední škole. Byla to další změna.

16 let – 19 let: STŘEDNÍ ODBORNÉ ÚČILIŠTĚ – PEKAŘ

ZVĚDAVOST, POZNÁVÁNÍ, ZÁBAVA: Byl zvědavý, jak to bude na střední škole probíhat, jestli ji bude zvládat. Na nové škole, klient se rychle sžil s novým kolektivem. Říká, že tam byla zábava a naučil se novým věcem.

STRACH: Již nástupem na střední školu si začal uvědomovat, že po jejím ukončení bude muset opustit dětský domov.

19 let – 20 (současnost) let: ODCHOD Z DĚTSKÉHO DOMOVA, UBYTOVNA, PRÁCE

SAMOTA: Musel opustit domov a tím přišel o každodenní kontakt s tetou. Říká, že zůstal úplně sám. I na ubytovně je sám. Jediné, co ho těší, že má práci a má kde bydlet. Nyní žije jen prací, aby ho samota úplně nepohltila.

PŘÁNÍ DO BUDOUCNA: -Kamarád – přeje si najít nějakého kamaráda, se kterým by mohl trávit své volné chvíle.

-Udržení si práce – práce ho baví a doufá, že o ni nepřijde.

-Rodina – až našetří nějaké peníze. Jinak podle jeho slov: „Na baby nemám teď čas, ani náladu.“

6.3 Kazuistika

Další metoda, kterou jsem užila pro svůj výzkum je Případová studie neboli kazuistika. Při této výzkumné metodě jsem použila techniky pozorování, rozhovoru a studia odborné dokumentace.

„Kazuistika je systematické zkoumání jednotlivce prostřednictvím pozorování a rozhovoru, umožňující detailní poznávání chování, vývoje a rozvoje jeho osobnosti. Získané poznatky nelze zobecnit (generalizovat).“ (Musilová, 2003, s. 63)

KAZUISTIKA 1:

Jméno: Aneta / Klient 1

Rok narození: 1993

Bydliště: Boršice u Uherského Hradiště

Datum a místo kontaktu: 19. 1. 2013, Komunitní centrum Mraveniště Zlín

RODINNÁ ANAMNÉZA

Klientka pochází z neúplné rodiny. Její matka žije v Polešovicích s klientčiny nevlastními sestrami. Matka vykonává práci administrativní pracovnice v rodinné firmě. Matka klientku a její sestry psychicky týrala a v posledních letech společného soužití se toto psychické týrání rozšířilo i o týrání fyzické. Klientka se zmínila o tom, že prakticky každou noc se v jejich domě odehrávala několikahodinová dramata, při kterých si matka na svých dcerách vylívala zlost, surově je bila, zejména tedy klientku. S matkou se v současnosti klientka nestýká. S otcem se klientka jako dítě nemohla stýkat, matka jim v tom bránila různými prostředky, včetně výhrůžek. Ten pak s klientkou ztratil kontakt na několik let. Tato nevědomost byla přerušena, zavoláním otci s prosbou o pomoc. Avšak kontakt se plně obnovil až v klientčiny devatenácti letech, kdy se za ním nastěhovala do malého domku, kde žijí také jeho rodiče. Obnovení kontaktu trvalo dlouho, protože úřady a jiné instituce otci neochotně sdělovaly informace, kvůli ochraně osobnosti maloleté. Otec je zaměstnaný jako zedník. Členové domácnosti, ve které nyní klientka žije, ji plně podporují.

Klientčiny rodiče se rozvedli v době, kdy jí byl necelý rok. Jako důvod uvádí časté hádky a nedorozumění. Matka od otce utíkala a tato situace se vyhrotila natolik, že od něj

nakonec natrvalo odešla. Klientka si na toto období sama příliš nepamatuje. Avšak situace, která se odehrála v rodině, přímo ovlivnila její další život. Projevilo se to nočními děsy, náměsíčností, výkyvy nálad. Tyto projevy v menším měřítku trvají dodnes. Rozvodem se, podle klientky, změnilo především vztahy s rodinou otce. Po mnoho let se s ní vůbec nestýkala. Matka si po rozvodu našla nového přítele, se kterým měla za nedlouho dvě dcery – klientčiny nevlastní sestry. V souvislosti s domovem klientka mluví o útěcích, které se v posledních letech znásobily společně se stále agresivnějším chováním matky. Klientka například zmínila, že v noci sama utíkala k rodině matčina bratra, který se sice o ni postaral, ale nechtěl o poměrech v rodině nic slyšet, natož jakýmkoli způsobem situaci řešit. Což je zarážející, jelikož to byl právě její strýc, který si ji vzal do péče, když ji matce sociálka odebrala.

V případě, že by stála před možností znova obnovit kontakt s matkou, hovoří rozhodně, že by tuto situaci nevyužila. S matkou se shledat již nechce. Hovoří o ní jako o „zrudě“, která se, dle jejích slov, nechová vůbec jako matka.

Klientka má tedy dva nevlastní sourozence – sestry ve věku třináct a patnáct let. V kontaktu je pouze s třináctiletou setrou a to zhruba jedenkrát za měsíc. Scházejí se tajně. Se starší setrou se nechce setkávat, protože se čím dál víc podobá jejich společné matce. Její strach se nyní týká nejmladší ze sester, protože matka si z ní udělala „boxovacího panáka“ – cituji klientčiny slova. Žádná ze sester nebyla umístěna ve výchovném ústavu. Klientka je tedy jediná ze svých sourozenců, která byla do této doby v dětském domově.

Ze zdravotních problémů klientka uvedla výskyt alergií a ekzémů.

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Klientka je velmi přátelská. Na jejím vystupování a mluveném projevu jde vidět, že má vyšší intelekt. Snaží se často vtipkovat, bohužel si je nejistá, ale myslím si, že to dělá proto, aby působila na ostatní bezproblémově.

Dětský domov

Klientka byla umístěna do dětského domova v relativně pozdním věku a to věku sedmnácti let. Posledních pět měsíců před umístěním do ústavní péče žila u rodiny svého strýce, kde se však vystupňovaly vztahové problémy s tetou. Ta ke klientce, podle jejích

slov, zaujímala velmi chladný a ambivalentní postoj a docházelo mezi nimi často k nedorozuměním. Klientka přímo uvedla, že nevěděla, čím se jí mohla zavděčit. Situace se nakonec zkomplikovala tak, že musela z rodiny odejít. Na prostředí dětského domova si klientka zvykla bez problémů, tvrdí o sobě, že po tom všem, co zažila, je velmi přizpůsobivý člověk. Na životě v domově se jí líbila snadná dostupnost do centra města, do školy a veškerých zálib. Naopak vnímá, že řád v domově byl jiný než, který měla v rodině, kde se dala pravidla relativně lehce měnit. V dětském domově platí určitý řád, který je striktně daný a jen těžko měnitelný, což klientce vyhovovalo. Podle jejích slov, aspoň věděla, co má očekávat. Na odchodu z dětského domova se domluvila s otcem, který ji vyhledal a nabídl, že by mohla žít u něho. Tuto možnost klientka také využila po ukončení střední školy.

Dětský domov její současný život ovlivnil k lepšímu- získala v něm jistoty, které doposud neměla a také se jí zlepšil její psychický stav. Klientka se stále po odchodu z dětského domova plně neosamostatnila, z důvodu studia na vysoké škole, která je časově náročná.

Co se týká přípravy svěřenců dětského domova na samostatný život, setkala se pouze s naší organizací, která je prakticky připravovala. V domově nemuseli dělat běžné domácí práce, jako je práce v kuchyni, umívání toalet, obstarávání jídla a hospodaření s penězi. S penězi se dostali do kontaktu v rámci měsíčního kapesného, u kterého se částky přizpůsobovali, aby ho celé hned neutratili.

Škola, zaměstnání

Klientka navštěvuje prvním rokem vysokou školu v Olomouci, obor Učitelství chemie a biologie. V zimním semestru složila všechny zkoušky na první pokus. Klientka byla hodnocena nejhůře stupněm C. Více tíhne k předmětům tykajících se biologie. Se svými spolužáky vychází dobře a ani v jiném směru nemá ve škole problémy. Jediné, co zmiňuje, je častá únava.

Po ukončení studia na vysoké škole by chtěla učit na střední škole odborné předměty dle zaměření jejího studia. Učit někoho novým věcem nebo zdokonalovat ve věcech již známých, ji baví. Zkušenosti s učitelství má jen ze svých školních dní. Avšak v dětském domově doučovala jedince, kteří byli slabší ve školních výkonech.

Volný čas

Ve volném čase se klientka věnuje hlavně hudbě. Sama hraje na klavír. V minulých letech také slavila úspěchy v soutěži standardních a latinsko – amerických tanců. Má ráda také moderní tanec, jehož lekce donedávna navštěvovala, avšak kvůli časové vytíženosti navštěvovat přestala.

Za svůj největší úspěch považuje to, že dosud dokázala být sama sebou a že i v těžkých životních situacích a při náročných rozhodnutích si dokázala stát za svým. Další velký úspěch je pro klientku i úspěšné přijetí na vysněnou vysokou školu. Přiznává také, že se v životě dostala do mnoha situací, kdy v nějakém smyslu selhala. Tvrdí ale, že nikdy nešlo o věci, které by byly v jistém směru „za hranici“ natolik, že by je nyní chtěla změnit. Zastává názor, že to, co se stalo, se stát mělo. Za své přednosti považuje samostatnost a vědomí vlastního já. Naopak ke svým slabým stránkám řadí roztěkanost, nejistotu a to, že až příliš důvěřuje cizím lidem.

V souvislosti s životními cíli klientka mluví o touze mít stálého a věrného partnera, malý domek, dobré povolání a dvě děti. Chce dokončit vysokoškolské vzdělání a to je také jejím přáním. Obavu, kterou nyní má, je ta, že se k ní otočí otec zády, jak už to udělalo několik lidí v jejím životě. Sama ale dodává, že k tomuto strachu nemá nyní žádný důvod, protože se k ní chová pěkně.

Sociální patologie

V souvislosti se sociální patologií má klientka zkušenosti pouze s konzumací alkoholu. Cigarety nekouří a nevyzkoušela ani jiné drogy (včetně marihuany).

Zdravotní stav

Klientka v současnosti netrpí žádnými vážnějšími zdravotními problémy, zmiňuje se jen o bolestech s kloubů a o častých zánětech očí, které ji trápily již v minulosti. Nemocná bývá asi třikrát do roka. Ze zdravotních problémů klientka dále uvedla astma, atopický ekzém a alergii na prach, roztoče, zvířata a květový pyl. Od lékaře nemá předepsané žádné léky.

Zmínila se také o tom, že dříve ji a jejím sestrám dávala matka každé ráno i večer asi deset tabletek s tím, že tvrdila, že jde o léky podporující imunitu a podobně.

KAZUISTIKA 2:

Jméno: Monika / Klient 2

Rok narození: 1994

Bydliště: Uherské Hradiště

Datum a místo kontaktu: 6. 7. 2012, Komunitní centrum Mraveniště Zlín

RODINNÁ ANAMNÉZA

Klientka pochází z neúplné rodiny. Od svých třinácti let ztratila úplně kontakt se svým otcem, který od rodiny po rozvodu odešel. Otec nikdy nepracoval, jediné čemu se věnoval, bylo vysedávání v hospodě. Jeho alkoholismus byl také jedním z důvodů častých hádek mezi klientčinými rodiči, později se stal hlavním důvodem rozvodu manželství s klientčinou matkou. Kde nyní otec žije, klientka netuší. Matka pracuje jako obsluha v baru s nonstop hernou. Žije v jednopokojovém byte v Uherském Hradišti. Klientka v současnosti žije s matkou, která ji tuto možnost bydlení sama nabídla. Jakmile klientka dovršila osmnácti let, tak tu možnost využila, odešla z dětského domova a přestěhovala se do společné domácnosti k matce.

Klientčiny rodiče se rozvedli, když ji bylo dvanáct let. Klientka tuto nově vzniklou situaci přivítala. Jako důvod rozvodu uvádí alkoholismus otce, z čehož plynul i finanční nedostatek rodiny a časté hádky mezi rodiči. Z hádek rodičů měla klientka strach. Díky nim se cítila často ve stresu, roztěkaná, což mělo za následek nemožnost udržení pozornosti. To vše se projevilo i zhoršením prospěchu ve škole. Otec se po rozvodu párkrát do domácnosti vrátil s cílem vymoci finanční prostředky od klientčiny matky, avšak bez úspěchu, z toho důvodu tyto nečekané a stresující návštěvy brzy ustaly. Matka si krátce po rozvodu našla nového přítele, který s ní byl jenom kvůli její finanční podpoře, kterou mu poskytovala. Tento matčin vztah měl na rodinu neblahé účinky, jelikož uživit rodinu a nového přítele udělalo matku ještě více časově vyčíženější, než byla. Už tak se klientka se svou starší sestrou museli starat o své sourozence a pečovat o domácnost, teď k tomu všemu děti ztratily kontakt s matkou úplně. Matka si naštěstí tuto skutečnost relativně brzo uvědomila a vztah ukončila. Klientka o svém domově a matce mluví pěkně. Dle jejich

slov, všechny pěkné chvíle jsme zažili s matkou. Uvědomuje si, že životní podmínky nebyly úplně ideální, ale jako rodina na sobě velice lpěli.

Kontakt s otcem nemá potřebu obnovovat, protože ji jeho existence a působení v klientčině životě nijak neobohatili.

Klientka má celkem osm sourozenců – dvě setry a šest bratrů. Nejstarší sestra má 21 let a ten nejmladší sourozenec - bratr má devět let. Stářím ostatních sourozenců si není jistá. V kontaktu není se žádným ze svých sourozenců. Má informace jen o nejstarší sestře, která žije někde u Šumperka a stýká se s lidmi pochybné existence. S ostatními ztratila kontakt po odebrání dětí do ústavní výchovy, byly rozděleny a dány do různých dětských domovů, jen dva nejmladší ze sourozenců byli společně umístěni do kojeneckého ústavu. Všichni sourozenci byli matce odebráni.

V rodině ženská složka trpí občasnými migrénami.

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Klientka ne mě působí jako necílevědomí člověk. Vytváří dojem, že je jí vše jedno a že je nad věcí. Její názory přebírá od svých kamarádů z party. Je snadno ovlivnitelná.

Dětský domov

Klientka byla umístěna do dětského domova ve třinácti letech. Důvod umístění byl nedostatečná péče ze strany matky a špatné životní podmínky. Poměry, které panovaly v klientčině rodině, byly prošetřeny na podnět bývalého přítele matky. S umístěním v dětském domově klientka nebyla spokojená. Stýskalo se jí po sourozencích, po matce. Podle klientky ji doma s matkou bylo lépe. I když uznává, že v dětském domově měla více volného času na své aktivity a přípravu do školy. Ze začátku se vnitřně bránila myšlence, že jí někde může být lépe než doma. Postupem času si na nový domov zvykla. Ale dodává, že kdyby ji někdo nabídl vrátit se domů k matce, tak by ani chvíli nezaváhala. S adaptací ji pomohla její spolubydlící.

Myslí si, že pobyt v dětském domově na ni zanechal stigma, protože pro ostatní lidi bude „Ta holka z děčáku“. Což podle ní je status, negativně vnímaný společností. Této „nálepce“ dává za vinu svou nynější nezaměstnanost.

Co se týká přípravy na samostatný život po opuštění dětského domova, tak na ten je nikdo, dle klientky, nepřipravoval. Podle klientčiny úvahy, má výhodu, díky své rodině, o kterou se musela starat v mladém věku. Na doprovázení mladých lidí na cestě za osamostatněním, které pořádá organizace DOMINO, získala zkušenosti s vyplňováním formulářů, složenek a jiných materiálů.

Škola, zaměstnání

Klientka vystudovala střední odbornou školu v Uherském Hradišti, obor cukrář/cukrářka. Tuto školu zakončila maturitní zkouškou. Studium ukončila před zhruba půl rokem. Se svými spolužáky ve škole vycházela dobře. Prospěchově patřila k lepšímu průměru třídy.

Nyní je zapsána na pracovním úřadu a práci si hledá. Brigádně pracuje jako uklízečka v baru a herně, kde je zaměstnána její matka jako obsluha.

Volný čas

Ve volném čase se ráda věnuje aerobním aktivitám. Také ráda jezdí na kolečkových bruslích. Klientka se často účastní různých společenských akcí, jako jsou například diskotéky.

Za svůj největší úspěch považuje dokončení střední školy s maturitou. Říká také, že v životě se dostala do několika situací, ve kterých se nezachovala úplně ukázkově, avšak svého chování nelituje a nemá ani potřebu jeho nápravy. Je pro ni důležité, že si tyto skutečnosti dokáže uvědomit a později se v podobných situacích zachovat lépe. Za své přednosti považuje nebojácnost, samostatnost, empatii. Ke svým špatným vlastnostem řadí nedochvilnost, vztahovačnost.

Hlavním životním cílem je pro klientku navázat kontakt se svými sourozenci. Dále by si ráda našla práci v oboru, který studovala. A jakmile by si našetřila nějaké finanční prostředky, tak by si chtěla najít vlastní bydlení. Také plánuje mít rodinu, protože děti má ráda, ale rozhodně menší, než z které pochází ona sama, říká, že by chtěla maximálně dvě děti.

Sociální patologie

V souvislosti se sociální patologií má klientka zkušenosti s konzumací alkoholu, také pravidelně kouří cigarety. Z drog vyzkoušela pouze marihuanu, i když jí byly nabízeny i tvrdší drogy, které rázně odmítla.

Zdravotní stav

Klientka neuvádí žádné zdravotní problémy dlouhodobého charakteru. Užívá jen antikoncepční pilulky, jiné léky neužívá a ani je nemá předepsané lékařem. Do roka bývá dvakrát až třikrát nemocná. Často klientku trápí nachlazení. I v době našeho kontaktu byla lehce nachlazená. Dále si stěžuje na občasné bolesti hlavy.

KAZUISTIKA 3:

Jméno: Richard / Klient 3

Rok narození: 1992

Bydliště: Zlín

Datum a místo kontaktu: 9. 2. 2013, Komunitní centrum Mraveniště Zlín

RODINNÁ ANAMNÉZA

Klient pochází z úplné rodiny. V kontaktu s rodiči není a nemá o nich žádné zprávy týkající se jejich zaměstnání případně jiného konání. Z doslechu ví, že rodiče nyní žijí odděleně, možná jsou rozvedení. Odmalička klienta docházelo k fyzickému napadání jeho osoby ze strany rodičů. Klient se zmínil o tom, že od narození až po umístění do dětského domova si nepamatuje nic jiného než křik, bolest a hlad.

Když opustil dětský domov, neměl potřebu vyhledat rodiče, protože dle jeho slov je mu bez nich lépe.

Klient má šest sourozenců, z čehož tři jsou dospělí a tři jsou umístěni v dětském domově. Kontakt udržuje se všemi sourozenci, jezdí za nimi do domova nebo se s nimi setkává na návštěvě u nejstarší sestry. Pouze čtyři z celkových sedmi sourozenců byli umístěni do dětského domova, a to tedy včetně klienta.

Ze zdravotních problémů, které se vyskytují v rodině, klient uvádí výskyt srdečního onemocnění a s tím spjatý výskyt infarktů.

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Klientovo držení těla je schoulené. V řeči zadržává. Má slabší intelekt. Na jemu nepříjemné podněty reaguje výbušně.

Dětský domov

Klient byl umístěn do dětského domova ve svých sedmi letech. Důvodem tohoto umístění bylo týrání a zanedbání péče ze strany rodičů. Nejdříve byl umístěn do Dětského domova v Kroměříži. Umístění do dětského domova pro něj byla na jednu stranu polehčující událost, ale na druhou stranu si na prostředí tohoto domova nemohl zvyknout. Jeho adaptaci mu také znesnadňovala skutečnost, že jeho spolubydlící mu schválně schovávali a brali věci a následně tvrdili, že o ničem neví. Kvůli těžkému zvládnutí těchto situací byl přemístěn do dětského domova Smolina. Tam se cítil spokojenější a neměl žádné další problémy se svěřenci tohoto ústavu. Ze svého přemístění měl velkou radost i z toho důvodu, že v dětském domově Smolina byli umístěni jeho tři sourozenci.

Díky pobytu v domově našel hostitelskou rodinu, ke které jezdí na prázdniny, víkendy nebo ho chodí navštěvovat přímo do domova. Členy hostitelské rodiny oslovuje babičko, dědečku, což je dáno jejich pokročilým věkem. S hostitelskou rodinou udržuje kontakt až do současnosti.

S odstupem času se dívá na dětský domov jako na přijatelnou alternativu za jeho rodiče.

Odchod z dětského domova byl pro klienta velmi těžký. Nechtěl jít pryč, špatně to psychicky nesl, vyhrožoval dokonce sebevraždou. Díky tomuto stavu byl pod neustálým dozorem psychoterapeuta, s kterým se mohl v případě nouze kdykoliv telefonicky spojit. Nakonec se dostal do přijatelného duševního stavu, kdy se s odchodem smířil. Naše organizace DOMINO společně s vedením dětského domova mu zajistila ubytování v Domě na půl cesty ve Zlíně. Bratr, který je kuchař, mu pomohl najít zaměstnání.

Klient se několikrát zmínil, že kdyby nebyl umístěn do dětského domova, tak by v současné době bydlel na ulici a nedosáhl by vzdělání, které nyní má. Proto si myslí, že současný život mu pobyt v dětském domově jistě ovlivnil, ale jen v dobrém slova smyslu.

Škola, zaměstnání

Klient vystudoval střední odborné učiliště, obor kuchař. Školu zdárně ukončil a získal výuční list. Jeho velkým vzorem je starší bratr, který je také kuchař a z toho důvodu si vybral školu s tímto zaměřením. Ve škole ho to bavilo, i když byl slabší na teoretické předměty. Ale kuchařina sama o sobě mu, dle jeho slov, šla velmi dobře. Usuzoval z toho, že ho vedoucí kuchyně, ve které se učili, velmi často chválila. Se spolužáky vycházel dobře. Z odborných dokumentů jsem se dozvěděla, že se jim spíše vyhýbal.

Po škole nastoupil do zaměstnání, které mu zařídil jeho starší bratr u jejich společného známého. Pracuje jako pomocný kuchař. Jeho snem je kariérový růst na samostatného kuchaře.

Volný čas

Klient se od svých deseti let věnuje latinsko-americkým tancům. K této aktivitě přivedl svoji nynější přítelkyni. Také rád poslouchá hudbu. Občas si zahraje florbal, kterému se v minulých letech chvíli závodně věnoval.

Za svůj největší úspěch považuje, že si našel přítelkyni. Ze svých předností klient není schopen vyjmenovat ani jednu věc. Za své slabé stránky označuje strach z nových věcí.

Klientovým životním cílem je společné bydlení s přítelkyní a založení rodiny, ke které patří dvě děti – děvče a chlapec.

Sociální patologie

Klient ve svých patnácti letech vyzkoušel alkohol, od té doby se jeho konzumaci vyhýbá. Také zkoušel kouřit, ale hned, když to zjistila hostitelská rodina, u které pobýval, kouřit přestal. Nemá žádné zkušenosti s drogami.

Zdravotní stav

Klient neuvádí žádné zdravotní problémy, tvrdí, že nebývá skoro vůbec nemocný. Z odborných dokumentů jsem zjistila, že trpí velmi těžkou formou akné, kvůli které bývá často na klinice v Brně. Také jsem vyčetla, že klient vykazuje násilnické sklony v situacích, kdy neví jak se má jinak bránit.

KAZUISTIKA 4:

Jméno: Karel / Klient 4

Rok narození: 1993

Bydliště: Uherský Brod

Datum a místo kontaktu: 19. 10. 2012, Komunitní centrum Mraveniště Zlín

RODINNÁ ANAMNÉZA

Již od kojeneckého věku byl klient ze strany matky týrán. Matka byla alkoholička, otec je do dnešního dne neznámí. Matka si nepamatuje, s kým dítě počala, z důvodu epileckého deliria.

Pláč dítěte rozzuřoval matku, kvůli čemu klienta již tak malého fyzicky napadala. Kvůli častému křiku z domácnosti, kde žil klient s matkou a jejímu nevhodnému chování, sousedi jednoho dne zavolali policii, kteří při kontrole tohoto oznámení našli klientovu matku v silně podnapilém stavu a klienta zase ve velmi zuboženém stavu, proto zavolali sociální pracovníci, která dítě převezla do kojeneckého ústavu. Dítě bylo podvyživené, špinavé, a dlouhou dobu nepřebalené.

Na matku si už skoro nevzpomíná, má ji spojenou jen s bolestí.

O existenci nějakých jeho sourozenců nemá žádné zprávy. Ale jak sám říká, matka mohla porodit i další děti, aniž by si na tyto skutečnosti pamatovala.

O zdravotních problémech vyskytujících se v rodině nemá zprávy.

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Klient má velice hlučný projev. Snaží se vytvořit dojem „pohodového týpka“, přitom na nové situace reaguje nedůvěřivě – nemá rád změny. Jeho mluva je hovorová až slangová.

Dětský domov

Klient byl již ve svém kojeneckém věku umístěn do kojeneckého ústavu, ze kterého si ho ve dvou a půl letech vzala mladá pěstounská rodina, která nemohla mít své vlastní děti. V této rodině nepobyl dlouhou dobu, protože ho začali odmítat jednak z důvodu, že ho začali považovat za zaostalého a jednak, že pěstounský otec se nemohl smířit s tím, že klient není jeho vlastní krve. Jejich péče byla zrušena a klient již jako tříletý putoval do dětského domova Liptál. V domově mu svítla další naděje „nové milující rodiny“. Byl umístěn znova do pěstounské péče a tentokrát manželům, kteří již jedno dítě v péči měli a k tomu měli dvě vlastní ratolesti. Bohužel i z této péče se vrátil zanedlouho zpět do dětského domova, protože tato pěstounská rodina přecenila své síly a výchovu čtyř dětí již nezvládala. Po tomto již druhém vrácení ze stran pěstounských rodin, začal klient na sobě hledat chyby, cítil se méně cenný. Pro hlubokou psychickou újmu, kterou těmito událostmi utrpěl, odmítl jakoukoli další změnu jeho pobytu. V dětském domově si ho oblíbila jedna z tet, která ho sem tam brala na prázdniny za svou rodinou.

Odchod z dětského domova byl pro klienta velmi těžký. Znamenalo to pro něj omezení kontaktu s tetou. Bylo to těžké i z toho důvodu, že klient nese všechny větší změny velmi těžce, dlouho mu trvá, než si na ně zvykne. Jinak osamostatnění zvládl dobře, i když ho sem tam jezdí jeho teta kontrolovat.

Připravený na osamostatnění byl jak z rodiny tety, která ho posílala, když byl u ní, vyřizovat běžné denní záležitosti, jako je posílání pošty, nakupování potravin, úklid, tak mu v tom podle klientových slov, hodně pomohli aktivity připravované naší organizací, kterých se účastnil.

Z dětského domova odešel bydlet na ubytovnu, kterou provozuje jeho zaměstnavatel.

Škola, zaměstnání

Klient měl problémy s adaptací na nové prostředí školy již na základní škole. Jak říká, po nástupu do školy se bál, že byl zase přemístěn z dětského domova někam jinam. Z toho důvodu měl strach z chůze do školy. To se ovšem po nějaké době zpravilo tím, že klient vyzoroval, že se ze školy vždy vrátil domů. Při přechodu na střední školu vykazoval nervozitu z nového prostředí, avšak adaptace proběhla mnohem rychleji. Se spolužáky neměl na škole žádné problémy. Co se týká prospěchu patřil k horším žákům, ale svou vědomostní indisponovanost kompenzoval snaživostí.

Odborné učiliště, obor pekař, dokončil s výučním listem. Začal pracovat v pekárně, v níž v rámci školy vykonával praxi. Se zaměstnáním je spokojen. K práci je silně motivován penězi.

Volný čas

Klient veškerý svůj volný čas podřizuje práci. Nadměru práce vyhledává proto, aby si neuvědomoval samotu, kterou odchodem z dětského domova trpí. Když nepracuje, tak poslouchá hudbu.

Za svůj největší úspěch považuje to, že má práci a vlastní peníze. Za své silné stránky označuje pracovitost a spolehlivost. Za slabé stránky považuje svou emocionální přecitlivělost.

Do budoucna by si chtěl najít kamaráda, se kterým by trávil volné chvíle. Na čem mu velmi záleží, je jeho zaměstnání a jeho udržení do budoucna.

Sociální patologie

Klient je kuřák. Alkohol zkusil, ale v současné době, dle jeho slov, na „takové věci nemá čas“. Zkušenosti s drogami nemá.

Zdravotní stav

Klient neudává žádné zdravotní problémy. Jediné, na co si stěžuje jsou bolesti hlavy, které tlumí konzumací léku Ibalgin.

6.4 Studium odborné dokumentace

Pro studium odborné dokumentace jsem použila záznamy organizace DOMINO, která tyto shromažďuje o každém svém klientovi. Také jsem studovala záznamy, které mi poskytly dětské domovy. Od Klienta 1 jsem dostala k dispozici slohovou práci, jejíž obsahem byla jeho autobiografie.

Napomohlo mi to lépe pochopit chování klientů, a také jsem se mohla připravit jak individuálně přistupovat k danému klientovi.

O Klientovi 1 nebylo mnoho záznamů, z důvodu krátkého pobytu v dětském domově.

Klient 2 navštěvoval terapie, na kterých mu bylo pomáháno překonat odloučení od svých sourozenců. O této skutečnosti se při mém výzkumu nikdy nezmínil.

Z dokumentace dětského domova jsem se dozvěděla bližší informace o Klientovi 4, týkající se jeho kojeneckého až předškolního věku, které si klient zcela nepamatoval. Píše se v něm, že v předškolním věku je klient tichý, raději se vyhýbá kontaktu s ostatními dětmi. Má velice nízké sebevědomí, jemuž ještě více ublížil návrat od pěstounské rodiny. K tetám je přítulný a často bez jejich fyzického kontaktu je lítostivý.

Dozvěděla jsem se o psychických problémech Klienta 3. Je velice nevyrovnaný a i přes prvotní dojem klidného jedince, se u něj vyskytuje agresivní chování. Klient se nechová úměrné svému věku – je mírně opožděný. Má rád pocit opory nějaké autority, například tety.

7 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Zvládnání nové situace, jako je osamostatnění se, záleží z velké části na dovednostech a možnostech klienta.

Provedla jsem tedy metodu polostrukturovaného rozhovoru, případové studie, životního příběhu a také jsem se dostala k odborným dokumentům, ze kterých jsem si některé skutečnosti objasnila nebo si přiblížila osobu klienta.

Nejlépe se mi pracovalo metodou životního příběhu. Z důvodu její flexibility. Sice jsem se ze začátku bála, jak budou klienti reagovat, jestli budou schopni vytvořit si pojmy, týkající se životní křivky. Nakonec jsem byla překvapena jejich ochotou k tomuto výzkumu. I když někdy trvalo pojmenování svého pocitu, tak klienti byly trpěliví a vzájemnou interakcí jsme se dobrali řešení.

Při metodě polostrukturovaného rozhovoru jsem cítila, hlavně od mužské části, nezájem, ale myslím si, že to bylo z důvodu častého zkoumání různých prvků vyskytujících se v dětských domovech i jinými výzkumníky, studenty a jinými pracovníky. Klient 4 mi tuto domněnku také potvrdil tím, že si mě postěžoval na množství dotazníků, které vyplnil ještě po dobu pobytu v dětském domově.

Došla jsem k závěru, že ženy, které byly zkoumány v mé práci, se s životními změnami vyrovnaly lépe. Muži více citově strádali. Což může být zapříčiněno veškerými událostmi a podněty, které je do této doby potkaly.

Hlavní výzkumné otázky, jež jsem si již v úvodu praktické části mé bakalářské práce stanovila jsou:

1. Jak ovlivnil můj současný samostatný život předchozí život v dětském domově?
2. Jakým způsobem u mne probíhala příprava na opuštění dětského domova?

Závěr výzkumné otázky číslo 1 je: Současný život klientů byl ovlivněn pobytem v dětském domově. Některého ho to ovlivnilo více, některého méně. Klienti sice uznávají, že umístění do dětského domova mělo velký vliv na jejich nynější stav a to z důvodu vytvoření nepatologického zázemí a z důvodu podpoře při studiu, což jistě přineslo větší možnosti v nynější obživě, ale jistě je to ovlivnilo i ze stránky nenaplnění, jejich života láskou, které poskytuje rodina a které jen těžko může nahradit rodinná skupinka v dětském

domově, kvůli většímu množství svěřenců na jednu tetu. Klient 2 dává za vinu pobytu v dětském domově, že nemůže najít zaměstnání, cítí na sobě stigma.

Z mého šetření vyplývá, že příprava na osamostatnění probíhá z větší části za podpory organizace DOMINO cz, o.s. Pobyt v dětském domově ovlivnil všechny mé klienty, nezávazně na tom, jestli se jedná o muže či ženy. Pouze jedinému klientovi pomohla jeho hostitelská rodina s touto přípravou na samostatný život.

ZÁVĚR

Dětské domovy se od roku 2002 přetransformovaly na dětské domovy rodinného typu. Touto změnou se chtějí co nejvíce přiblížit péči v „normální rodině“. Dětské domovy dětem poskytují zázemí, péči, výchovu i jistotu, bohužel rodinné skupinky jsou stále velké, tudíž ze strany tety/strýce nemůže dojít k úplnému naplnění citových potřeb jejich svěřenců a potřeb, jež jsou nezbytné pro bezproblémové opuštění domova. Nezbytnosti jako socializace do společnosti mimo domov, obstarání si vhodných životních podmínek a s tím spojené uchycení se na trhu práce. Jedná se o velmi důležité oblasti, které domov ve svých omezených podmínkách může jen těžce poskytnout.

V bakalářské práci se autorka zabývala připraveností mladých lidí na odchod z dětského domova a s tím spjatým doprovázením mladých lidí za samostatným životem.

Práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a praktickou. V teoretické části autorka vymezila pojmy z oblasti sociálně právní ochrany dětí, popsala systém ústavní výchovy, přičemž se podrobněji zabývala dětskými domovy, zahrnula také kapitolu o osamostatnění se. Dále popsala systém doprovázení, kde se více rozepsala o organizaci DOMINO cz, o.s., která se této problematice věnuje. Praktická část je tvořena dvěma rozsáhlými kapitolami. První kapitola autorka popisuje metody a postupy při vypracování výzkumu, v té druhé kapitole analyzuje získaná data.

Poněvadž autorka pracuje přímo s cílovou skupinou a v dané problematice, již se tato práce týká, je tedy bakalářská práce navázána do praxe.

Ve výzkumné části bylo zjištěno, že připravenosti na osamostatnění se věnuje stále malá pozornost ze stran dětských domovů. Šetřením této problematiky došla také k závěru, že z větší části přispívá organizace DOMINO cz, o.s. k předcházení vzniku neznámých situací po odchodu z dětského domova a následujícímu samostatnému životu. Výsledky šetření se týkají dětských domovů, ve kterých zkoumaní klienti žili. Bylo také zjištěno, že pobyt v dětském domově má dopad na současný život vybraných respondentů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] DUDOVÁ, Radka, 2011. *Kvalitativní výzkum životních drah: life stories a biografický výzkum*. In: socioweb.cz [online]. Sociologický ústav AV ČR. [Cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=480&lst=108>
- [2] HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- [3] HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing. 1. vyd. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- [4] HENDL, Jan, 1997. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum. 1. vyd. 243 s. ISBN 80-7184-549-3.
- [5] KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdaléna, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla, 2010. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti*. Praha: ESF. s. 47. Práce prezentována na kurzu Problémy české společnosti a veřejná politika, v lednu 2010.
- [6] MACEK, Petr, 1999. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál. s. 45 – 56. ISBN 80-7178-348-X.
- [7] MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Vlastimil, 2004. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: PAIDO. 1. vyd. 78 s. ISBN 80-7315-078-6.
- [8] MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- [9] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 1. vyd. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- [10] MATOUŠEK, Oldřich, MATOUŠKOVÁ, Andrea, 2011. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
- [11] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2011*. Praha. 144 s. ISBN 978-80-7421-049-5.

- [12] MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- [13] MUSILOVÁ, Marcela, 2003. Případová studie jako součást pedagogické praxe. Olomouc: Univerzita Palackého. 2. vyd. s. 10. ISBN 80-244-0749-3.
- [14] *Národní strategie ochrany práv dětí, 2012*. In: mpsv.cz [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. [Cit. 26. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>
- [15] PLÍVOVÁ, Viktorie, 2011. *MPSV podpoří profesionalizaci pěstounské péče v ČR*. In: mpsv.cz [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. [Cit. 26. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10493/09032011.pdf>
- [16] REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing. s. 64 – 65. ISBN 80-247-3006-5.
- [17] ŘEZÁČ, Jaroslav, 1998. *Sociální psychologie*. Brno: PAIDO. 1. vyd. 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
- [18] SILVERMAN, David, 2005. Jako robiť kvalitatívny výskum. Bratislava: Ikar. s. 111 – 112. ISBN 80-551-0904-4.
- [19] STRAUSS, Anselm, CORBIN, Juliet, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. Vyd. 1. s. 42 – 45. ISBN 80-85834-60-X.
- [20] ŠPECIÁNOVÁ, Šárka, 2007. *Sociálně právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. 38 s. ISBN 978-80-86991-27-6.
- [21] ŠULOVÁ, Lenka, 2012. *Náhradní rodinná péče a její úskalí*. In: dobromysl.cz [online]. [Cit. 26. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1211>
- [22] ŠULOVÁ, Lenka, 2006. *Náhradní rodinná péče v ČR a její úskalí*. In: Sborník z kongresu Pardubice [online]. [Cit. 27. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006101202>

- [23] ŠVANCAR, Zdeněk, BURIÁNOVÁ, Jana, 1988. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. s. 10 – 12. ISBN 14-363-88.
- [24] ŠVARŤÍČEK, Roman, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [25] ŠVEC, Štefan, 1998. *Metodológia vied o výchove*. Bratislava : IRIS. 303s. ISBN 80-88778-15-8.
- [26] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost a stáří*. Praha: Portál. 1. vyd. 522 stran. ISBN 80-7178-308-0.

Použité zákony:

Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*. (včetně novely zákona účinné ke dni 1. lednu 2013).

Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon*.

Zákon č. 109/2002 Sb., *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*.

Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSPOD	Odbor sociálně – právní ochrany dětí
ČR	Česká republika
P	Pracovník
K	Klient

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Strom problémů	s. 29
Obr. 2 Životní příběh – klient 1	s. 54
Obr. 3 Životní příběh – klient 2	s. 58
Obr. 4 Životní příběh – klient 3	s. 61
Obr. 5 Životní příběh – klient 4	s. 64

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Základní typy triangulace ve výzkumu	s. 41
Tab. 2 Fáze výzkumného projektu	s. 44
Tab. 3 Výzkumný design	s. 45

SEZNAM PŘÍLOH

- PI Seznam kladených otázek
- PII Přepis rozhovoru – klient 1
- PIII Přepis rozhovoru – klient 2
- PIV Přepis rozhovoru – klient 3
- PV Přepis rozhovoru – klient 4

PŘÍLOHA P I: SEZNAM KLADENÝCH OTÁZEK

Otázky položené klientů, kteří odešli z dětského domova, při polostrukturovaném rozhovoru.

HVO₁: Jak se máš?

DVO_{1.1}: Z jakého důvodu se máš špatně?

RODINA:

HVO₂: Kolik sourozenců máš?

DVO_{2.1}: Jsi s nimi v kontaktu? Jak často se setkáváte?

DVO_{2.2}: Je nebo byl některý ze sourozenců umístěn v dětském domově?

HVO₃: A co tvoji rodiče, máš o nich nějaké zprávy?

DVO_{3.1}: Jsi v kontaktu se svými rodiči?

DVO_{3.2}: Co dělají tvoji rodiče?

DVO_{3.3}: Jsou tvoji rodiče rozvedení?

HVO₄: Jsi v kontaktu s někým dalším z tvé rodiny? (teta, strýc, babička, děda....)

DĚTSKÝ DOMOV

HVO₅: V kolika letech jsi byl /byla/ umístěna do dětského domova?

HVO₆: Proč jsi byl /byla/ umístěna do dětského domova?

HVO₇: Jak sis zvykal /zvykala/ na umístění do dětského domova?

DVO_{7.1}: Pomohl ti někdo s adaptací na nové prostředí?

HVO₈: Byl lepší život v dětském domově nebo s rodiči?

DVO_{8.1}: Z jakého důvodu?

HVO₉: Jaké to pro tebe bylo opustit dětský domov a postavit se na vlastní nohy?

ŠKOLA

HVO₁₀: Navštěvoval/navštěvovala jsi střední školu?

DVO_{10.1}: Jakou školu jsi navštěvoval/navštěvovala?

HVO₁₁: Chtěl bys pokračovat ve studiu na nějaké vysoké či vyšší odborné škole?

HVO₁₂: Měl /měla/ jsi někdy zhoršenou známku s chování?

DVO_{12.1}: Jaký byl důvod?

VOLNÝ ČAS

HVO₁₃: Čemu se rád věnuješ ve svém volném čase?

HVO₁₄: Užíváš nějaké návykové látky? (alkohol, cigarety, drogy)

DVO_{14.1}: Při jaké příležitosti?

ZDRAVOTNÍ STAV

HVO₁₅: Máš nějaké zdravotní problémy?

DVO_{15.1}: Jaký druh problémů máš?

HVO₁₆: Užíváš nějaké léky?

DVO_{16.1}: Jaké léky užíváš?

DOPROVÁZENÍ

HVO₁₇: Jak ovlivnil tvůj současný samostatný život předchozí pobyt v dětském domově?

HVO₁₈: Kolikrát jsi se zúčastnil/zúčastnila víkendového doprovázení?

HVO₁₉: Jestliže ses zúčastnil/zúčastnila i jiné aktivity(jiného pobytu) v rámci naší organizace, která měla za cíl budoucí socializaci do společnosti po opuštění domova, jaká aktivita to byla? (př. ergoterapeutická kavárna, tábory)

HVO₂₀: Bylo na těchto pobytech něco přínosného?

DVO_{20.1}: Co to bylo?

HVO₂₁: Použil jsi v nějaké situaci něco, co ses na těchto pobytech naučil?

DVO_{21.1}: V jaké situaci to bylo?

HVO₂₂: Probíhala ještě nějakým způsobem, kromě zmíněného doprovázení pod naší organizací, příprava na opuštění dětského domova?

SOUČASTNOST

HVO₂₃: Kde bydlíš a s kým?

HVO₂₄: Jsi zaměstnán?

DVO_{24.1}: Jaké zaměstnání vykonáváš? (pracující jedinec)

DVO_{24.2}: Jaké zaměstnání bys chtěl/chtěla v budoucnu dělat? (otázka pro studující jedince)

DVO_{24.3}: Jestli nemáš zaměstnání, hledáš práci? (nezaměstnaný)

DVO_{24.4}: Jsi se svým zaměstnáním spokojen/spokojena?

DVO_{24.5}: Z jakého důvodu sis práci nenašel?

HVO₂₅: Vystačíš si se svým příjmem? //Podporuje tě finančně někdo další? Kdo?

HVO₂₆: Máš nějaké přání do budoucna?

PŘÍLOHA P II: PŘEPIS ROZHOVORU – KLIENT 1

Přepis polostrukturovaného rozhovoru

Vysvětlivky: P: pracovník

K: klient

Klient 1

Setkání v Uherském Hradišti 11. 2. 2013. Proběhlo po tanečním kroužku, který klientka u mě navštěvuje.

P: V první řadě bych ti chtěla moc poděkovat, že sis na mě udělala čas. Také bych se tě chtěla zeptat, jestli nevadí, že náš rozhovor budu nahrávat?

K: Ne, klidně nahrávej.

P: Tak děkuju.

HV₁: P: Jak se máš?

K: Jo, dobře.

P: Tak to je super.

RODINA

P: Chtěla bych se tě zeptat pár otázek na tvoji rodinu, nebude ti to vadit?

K: Ne, v pohodě. Ptej se, na co chceš.

HV₂: P: Kolik máš sourozenců?

K: Vlastního nemám žádného, mám jen dvě nevlastní sestry.

DVO_{2.2}: P: A jsou také umístěny v děčáku?

K: Ne, obě jsou u mojí matky.

DVO_{2.1}: P: Vidáte se spolu?

K: Jo, ale jenom s tou mladší, ta má třináct! Tu starší patnáctiletou nemám moc v lásce.

P: Proč ji nemáš ráda?

K: Protože je pravá ruka mojí matky.

P: Aha.

DVO_{3,1}: P: Podle toho, co jsem pochopila z tvé reakce, tak s matkou se asi nevidáš?

K: Ne.

P: A co tvůj biologický otec?

K: No tomu matka zakázala se se mnou vídat. Myslím, že to bylo ve třech letech.

P: Z jakého důvodu?

K: Vlastně z žádného. Prostě se jí to nehodilo.

P: Takže s otcem se taky nevidáš?

K: No teď už jo, ale skoro celý můj život mi to nebylo umožněno. U taťky teď bydlím a taky s dědou a babičkou.

DVO_{3,2}: P: Kde otec pracuje?

K: On dělá všechno možné. On je vyučený zedník, ale při práci se naučil i jiné práce, jako třeba obkládat, takže teď pracuje u známého ve firmě, která provádí rekonstrukce a ještě nějaké stavební práce.

DVO_{3,2}: P: A o matce víš, co dělá?

K: Ona dělá v jejich rodinné firmě, kde pracuje jako administrativní pracovnice.

DVO_{3,3}: P: Tvoji rodiče jsou rozvedení, že?

K: Jo.

HVO₄: P: Stýkáš se ještě s někým dalším z tvé rodiny?

K: No, jak už jsem říkala, tak bydlím s babičkou a dědou z taťkově strany a sem tam se vídám se strejdou, teda matčíným bratrem, ten je v pohodě.

DĚTSKÝ DOMOV

HVO₅: P: A v kolika letech ses teda dostala do děčáku?

K: V 17.

P: Tak to jsi tam byla chvíli.

K: Jo, dva roky.

HVO₆: P: Proč tě do něho umístili?

K: Protože mě matka fyzicky i psychicky týrala. Tak jsem jednou, kdy už to překročilo všechny meze, zavolala mému biologickému otci.

P: Počkat, počkat, to nechápu. Vždyť si říkala, že si s ním nebyla v kontaktu a kde si teda na něj vzala kontakt?

K: No nebyla, ale jednou, jak mě matka zbila tak, že jsem se bála, že umřu, tak jsem ji ukradla telefon. Nevěděla jsem, komu mám zavolat a jak jsem procházela seznamem v telefonu, tak jsem narazila na číslo mého otce, kterému jsem teda zavolala a ten pak zavolal na policajty a všechno, co jsem mu stihla říct, jim řekl. Ti pak dojeli do firmy, kde jsme bydleli a od matky mě se sociální pracovníci odvedli.

P: Takže otec nevěděl, co se s tebou dělo dál?

K: Ne, protože jsem byla svěřená matce do péče, tak s ním nikdo nemluvil.

P: Jasně. Jasně.

K: No a pak dostal o mě zprávu od nějaké jeho známé.

P: Jo. Jo, už chápu.

HVO₇: P: Jak sis zvykala na to, že jsi v děčáku?

K: Úplně v klidu. Konečně jsem se nebála chodit domů. Věděla jsem, co mě tam čeká a až na některé, je většina tet v pohodě.

P: Tak to je super.

K: To jo. Taky jsem tam získala jistotu bezpečí, a co mě taky vyhovuje, je pravidelný řád.

HVO₈: P: Takže bys to shrnula, že byl lepší život v děčáku než s matkou?

K: To rozhodně. To se nedá vůbec srovnat.

HVO₉: P: A jaké to teda pro tebe bylo opustit děčák a postavit se na vlastní nohy?

K: No já jsem se zase úplně na vlastní nohy nepostavila, protože chvíli před odchodem z děčáku si mě vzal k sobě tat'ka. A ten mě teď podporuje na výšce. Jinak po děčáku se mi stýská.

P: Aha. A ty neděláš nějakou brigádu?

K: Ne, se školou bych to nestihla.

P: Jasně chápu.

ŠKOLA

HVO₁₁: P: A jakou výšku studuješ?

K: Učitelství biologie a chemie v Olomouci.

P: Jé, tak to jsme šly podobným směrem, já mám vystudovanou chemii taky v Olmiku.

K: Tak to jsi první člověk, co neříká, že jsem blázen.

P: No to nejsi, vybrala sis velice dobře.

HVO₁₀: P: A jakou jsi navštěvovala školu před výškou?

K: Gympl v Uherském Hradišti.

HVO₁₂: P: Zhoršená známka z chování někdy byla?

K: Cha cha..No to určitě nebyla. Matka by mě zabila.

VOLNÝ ČAS

HVO₁₃: P: Co bych se tě zeptala dál... Tak třeba čemu se věnuješ ve volném čase?

K: No tancuju u tebe, hraju na klavír a to je asi všechno.

HVO₁₄: P: Užíváš nějaké návykové látky?

K: Alkohol leze do prachů, takže nepiju. Cigarety smrdí, takže nekouřím. Takže neužívám.

P: Ani drogy?

K: To už vůbec!

ZDRAVOTNÍ STAV

HVO₁₅: P: Máš nějaké zdravotní problémy?

K: Jo mám astma, atopický ekzém, alergii na roztoče, zvířata a květový pyl. Taky trpím nočními můrami a náměsíčností.

P: No nemáš toho málo!

HVO₁₆: P: A užíváš na něco léky?

K: Jo mám toho hromadu.

DVO_{16.1} P: Jaké?

K: Na astma mám dýchátko a na ekzém mám krém. Na alergie si dávám zirtec.

DOPROVÁZENÍ

-Taaak na co bych se tě ještě zeptala..

HVO₁₇ P: Ovlivnil nějak tvůj současný život pobyt v děcáku?

K: Myslím, že právě díky děcáku jsem klidnější, kdybych zůstala doma, tak je teď ze mě blázen.

HVO₁₈ P: A ty ses účastnila našeho víkendového doprovázení, že jo?

K: Jo. Přece bys na mě nezapomněla.

P: To se neboj. A kolikrát si tam byla celkově?

K: No jenom jednou.

P: Jak to?

K: Za prvé jsem byla v domově jen krátce a za druhé jsem byla přece s tebou v ergo...cosi kavárně!

HVO₁₉ P: Jo vlastně... Myslíš ergoterapeutické, o prázdninách!

K: Jo přesně tu myslím.

HVO₂₀ P: A přinesl ti ten víkend nebo kavárna něco?

K: Tak na víkendu jsem poznala blíž sama sebe. Dělali jsme tam ty psychosociální věci. Takže to bylo dobré. Trochu se mi i ukázalo, jak na ostatní lidi působím. A taky jsem poznala nové lidi.

P: A ta kavárna?

K: No díky ní jsem zkusila zase něco jiného. Třeba to bydlení na internátu, jak jsme si museli sami kupovat jídlo a hospodařit s jistým obnosem peněz na týden, to se mi líbilo.

HVO₂₁ P: A použila jsi někde něco,co jsi se u nás naučila?

K: Jo, konkrétně teď nedávno jsem si všimla, jak držím pořád ruce. Víš tak povýšeně, v bok. Tak si dávám pozor, abych je tak neměla, abych působila přístupněji.

P: Tak to je dobré. Člověku to přijde přirozené a ostatní tím odradí, že?

K: Jo, jo. Přesně.

HVO₂₂: P: A byla jsi ještě nějak připravována na život po dětském domově?

K: Ani ne. Museli jsme si uklízet své pokoje a vynášet odpadky. To bylo vše. S penězi nás moc hospodařit nenechali i kapesné nám dávali tak, ať ho někteří nerozfofrují.

P: To je celkem škoda, že tomu nevěnují pozornost. Možná je i chyba v důvěře.

K: Hm.

SOUČASTNOST

HVO₂₃: P: Takže teď bydlíš s tatškou, že?

K: Ano.

P: V bytě?

K: Nee v domku.

HVO₂₄: P: A zaměstnání žádné nevykonáváš?

K: Ne, nevykonávám.

P: Hm. Hm.

DVO_{24.2}: P: A do budoucna bys chtěla dělat co za práci?

K: Chtěla bych pracovat jako učitelka na střední škole.

P: Učit tu chemii a biolu, správně?

K: Jo.

HVO₂₅: P: Svůj finanční příjem tedy nemáš, takže tě podporuje jen otec?

K: Ne i babička s dědou mi sem tam přispějou na skripta. Jinak z větší části otec..tatka. Ale o prázdninách mám zase brigádu v Uherském Hradišti, prodávám tam zmrzku na náměstí, z toho si trochu ušetřím na další školní rok.

HVO₂₆: P: Poslední otázka, máš nějaké přání do budoucna?

K: Snad jen dokončit školu a možná najít si přítele.

P: Tak ti mockrát děkuji za rozhovor.

K: jo..jo...není zač.

PŘÍLOHA P III: PŘEPIS ROZHOVORU – KLIENT 2Přepis polostrukturovaného rozhovoru

Vysvětlivky: **P:** pracovník

K: klient

Klient 2

Rozhovor se konal v komunitním centru Mraveniště ve Zlíně, které spadá pod DOMINO cz, o.s. Datum konání 18. 10. 2012. Klientka za mnou po domluvě přijela, jelikož měla cestu do Zlína.

P: Doufám, že ti nevádí, že jsem si tě na chvíli vytáhla z programu.

K: Nee.

P: Teď už je stejně už jen doplňkový, takže nic velkého ti neuteče.

K: Však jo, v poho.

P: Také bych se tě chtěla zeptat, jestli ti nevádí, že náš rozhovor budu nahrávat na diktafon?

K: Ne, nevádí.

HVO₁: **P:** Tak jak se máš?

K: Ale jo, dobré.

RODINA

HVO₂: **P:** V první řadě bych se tě chtěla zeptat na tvé sourozence, kolik jich máš?

K: Osm.

P: Osm?

K: Hm.

DVO_{2,1}:**P:** Jsi s nimi v kontaktu?

K: Ne. Sestra, ta nejstarší je někde u Šumperka a furt chlastá. Ostatní jsou v děcácích a s nimi nemám kontakt, protože nevím v kterých.

DVO_{2,1}: P: Takže matce vás vzali všechny a umístili do děčáku?

K: Jo.

HVO₃: P: Máš nějaké zprávy o svých rodičích?

K: No, u mamky žiju a otec? O tom nic nevím.

DVO_{3,2}: P: A mamka pracuje kde?

K: Dělá servírku v herně s barem.

P: Aha a o otcí nemáš teda žádné zprávy?

K: Ten tak možná někde chlastá.

DVO_{3,3}: P: Takže rodiče jsou rozvedení že?

K: Jo.

HVO₄: P: Jsi v kontaktu ještě s někým dalším z rodiny? Strýc..teta.. děda...

K: No, já nevím. S rodinou asi ne, spíš to budou jen známí. No.

P: Hm. V pohodě.

DĚTSKÝ DOMOV

HVO₅: P: V kolika letech jsi byla umístěna v dětském domově?

K: Ježiš, ježiš, ježiš... Ve třinácti.

HVO₆: P: Proč tě tam umístili?

K: Protože matčin přítel byl debil. Můžu říkat debil?

P: Ne normálně by mi to nevadilo, ale teď když to nahrávám se prosím snaž to vynechávat.

K: Jasně, pokusím se, ale bude to těžké.

P: A co udělal ten přítel?

K: No jako on nás napráskal na sociálku, že se o nás mamka nestará a že žijem v blbých podmínkách.

P: Hm. Aha. A byla to pravda?

K: Jako ani ne. Trochu jo, ale mě to nevadilo.

HVO₇: P: Jak sis zvykla na nový „jakože domov“?

K: No nijak. Jsem jako jen nějak přežívala no. Jako bylo tam víc místa a něco se pořád dělo, ale mě to bylo jedno.

P: Jo. Jo. Určitě to bylo těžké období.

DVO_{7.1}:P: A byl někdo, kdo ti pomohl s tím zvyknutím si?

K: Jo, Verča.

P: A to je kdo?

K: Ona se mnou bydlí na pokoji.

P: Aha. Tak si aspoň měla štěstí na spolubydlící.

K: To jo.

HVO₈: P: A když to tak s odstupem času srovnáš, byl lepší život doma nebo v děčáku?

K: Já nevím. Tak doma jsme byli všichni spolu. Teď jsme každý někde jinde.

P: Ano,Ano.

HVO₉: P: Bylo to těžké opustit dětský domov a postavit se na vlastní nohy?

K: No jako aj jo. Mamka mi nabídla, že můžu bydlet u ní. Tak jsem tam šla. Pustili mě tam chvíli před maturou, takže jsem s ní tak tři měsíce.

P: A vše dobré?

K: Jo, jako jo.

ŠKOLA

HVO₁₀: P: Takže střední máš už za sebou?

K: Jo, do školy už nikdy nevlezu!

DVO_{10.1}: P: A jakou střední školu si navštěvovala?

K: Hotelovou školu v Uherském Hradišti, učební obor cukrář.

P: Jé..to je dobré. Já miluju sladkosti.

K: No já už moc ne.

P: Jaktó?

K: Po tolika letech to omrzí.

P: Ano, to se může stát.

HVO₁₁: P: Takže ve studiju neplánuješ pokračovat?

K: A kde?

P: Třeba vysoká..

K: To určitě..cha cha....Bych se nemálo posrala!

P: Tak každý víme, co si můžeme dovolit.

HVO₁₂: P: A za celou tvou školní éru, měla si někdy zhoršenou známku z chování?

K: To ne. Vždycky se to nějak udělalo

P: Takže nějaké napomenutí bylo?

K: To jo, asi jednou no.

P: Tak když jen jednou..Každému to může ujet. No a kvůli čemu?

K: To jo no. Já nevím, jsem asi v sedmičce šla za školu nebo tak. Já už přesně nevím, ale asi to tak bylo.

VOLNÝ ČAS

HVO₁₃: P: Co děláš ve svém volnu, máš nějaký koníček?

K: Jako mám ráda ježdění na bruslích s kámošema, pak ráda chodím na nějaké akce. Jako jsem ráda venku s kámošema. To je asi všechno.

HVO₁₄: P: A užíváš návykové látky? Alkohol, cigarety, drogy...

K: Tak jako alkohol jo a cigarety taky. Drogy vůbec.

DVO_{14.1}: P: A při jaké příležitosti piješ nebo kouříš?

K: Tak, když je nějaká akce, tak si dám a kouřím, když mám chuť.

P: Takže jsi kuřák jo?

K: Jo.

ZDRAVOTNÍ STAV

HVO₁₅: P: Máš nějaké zdravotní problémy?

K: No jako teď jsem trochu nachlazená.

P: A nějaké, které trvají déle?

K: To asi ne.

HVO₁₆: P: Takže žádné léky neužíváš?

K: No jen prášky.

P: Jaké?

K: No to..to...Antikoncepci.

P: Joo. Aha.

DOPROVÁZENÍ

HVO₁₇: P: Myslíš, že tvůj pobyt v děcáku nějak ovlivnil tvůj současný život?

K: Já nevím. Jako jak to myslíš?

P: No jestli by se něco změnilo, kdybys v něm nebyla?

K: No to asi jo.

P: A co?

K: Asi bych nemohla na školu, protože by mamka na to neměla peníze.

P: Aha, takže to bylo i k něčemu dobré, že jsi tam byla že?

K: No to asi jo.

HVO₁₈: P: A kolikrát ses u nás zúčastnila víkendovky?

K: No. No. Asi čtyřikrát nebo třikrát. Nejsem si jistá. No spíš čtyřikrát.

HVO₁₉: P: Účastnila ses ještě něčeho pod naší organizací?

K: Jo byla jsem na táboře a v té kavárně.

P: A v kavárně kolikrát?

K: To vím, to bylo dvakrát, dvoje prázdniny po sobě.

P: Jednou jsme tam byly spolu že?

K: Jo.

HVO₂₀: P: A odnesla sis něco z těchto pobytů?

K: Jo, to asi jo.

DVO_{20.1}: P: Co to bylo?

K: Tak nějaké nové kámoše, některé už jsem znala, tak jsem je aspoň třeba potkala.

P: A ještě něco?

K: Jo třeba vyplňování složenky a dalších formulářů.

P: Jo tak to je dobré.

HVO₂₁: P: Použila jsi něco, co ses naučila, v reálném životě?

K: To nevím. Asi jo.

K: Jo vlastně, když jsem na poště k balíku vyplňovala ten, no ten papírek..

P: Myslíš podací lístek?

K: Jo, jo asi jo. No tak jsem už věděla, jak to mám udělat.

HVO₂₂: P: Byla jsi ještě někde připravovaná na samostatný život, třeba v děčáku nebo jinde?

K: Ne. Jen vaše organizace s námi něco takového dělala.

SOUČASNOST

HVO₂₃: P: Teď teda bydlíš s mamkou a můžu se zeptat kde?

K: V bytě.

HVO₂₄: P: Jestli jsem to dobře vydedukovala, tak ještě nepracuješ?

K: Nee.

DVO_{24.3}: P: A hledáš si práci?

K: Jako jo.

P: A jak?

K: No jsem na pracáku a sem tam se chodím někam ptát.

DVO_{24.5}: P: Proč myslíš, že tě ještě nikde nevzali?

K: Tak mají plno všude.

P: Aha. Aha.

HVO₂₅: P: Takže tě někdo finančně podporuje?

K: Co?

P: Odkud máš peníze?

K: No tak zatím mi platí z úřadu, ale mám i brigádu.

P: Aha, takže pracuješ?

K: No jako, to je jen brigáda.

P: A co děláš?

K: Uklízím v baru, kde mamka pracuje.

P: Tak to je dobré, aspoň něco ne?

K: Jo. Jo.

HVO₂₆: P: A přeješ si něco do budoucna? Jako nějaké přání?

K: Jo, chci nějakou lepší práci a pak to..

P: Co?

K: Bych chtěla najít děcka.

P: Jaké?

K: Sourozence.

P: Tak to ti přeju, ať se ti vše splní.

P: Moc děkuji za rozhovor.

K: To je všechno?

P: Ano.

K: Tak jo.

PŘÍLOHA P IV: PŘEPIS ROZHOVORU – KLIENT 3Přepis polostrukturovaného rozhovoru**Vysvětlivky: P:** pracovník**K:** klientKlient 3

Rozhovor proběhl 8. 2. 2013. Konal se na víkendovém pobytu, který se týkal doprovázení mladých lidí za cestou k osamostatnění. Klient byl ochotný se účastnit mého výzkumu. Na tomto víkendu jsem také působila jako aktivizační pracovník.

P: Tak první věc, na kterou se tě zeptám je, jestli ti nevadí, že ten náš rozhovor budu nahrávat na diktafon?

K: Ne, nevadí.

P: Tak to je dobře a můžeme se tedy vrhnout do práce.

HVO₁:P: Taak, jak se máš?

K: Jde to.

RODINA

P: Teď se tě budu ptát něco málo na tvou rodinu jo?

K: Hm.

HVO₂: P: Kolik máš sourozenců?

K: Šest.

DVO_{2.1}:P: Jste spolu v kontaktu?

K: Jo. Mýváme společné obědy u sestry.

DVO_{2.2}: P: Je nebo byl některý s tvých sourozenců v dětském domově?

K: Jo, všichni jsme byli v děcáku a...a...tři tam ještě jsou.

P: A úplně všichni se setkáváte u sestry?

K: Jo.

HVO₃: P: A tvoji rodiče? Máš o nich nějaké zprávy?

K: Ne, nemám. Ale sestra mi říkala, že otec je na Slovensku a o matce slyšela, že je někde v Brně.

DVO_{3,1}: P: Takže v kontaktu s nimi nejsi?

K: Ne, vůbec.

DVO_{3,3}: P: A nevíš, jestli jsou rozvedení?

K: Nevím.

HVO₄: P: A v kontaktu s někým dalším z rodiny jsi? Třeba s babičkou, dědou, tetou....

K: Hm. Hm. Ne. Ale jezdím k babičce a dědovi na víkendy a prázdniny, ale ti nejsou moji praví.

P: Aha. A co teda jsou?

K: Oni mě našli až v děčáku a začli si mě brávat.

DĚTSKÝ DOMOV

HVO₅: P: Do děčáku ses dostal v kolikati letech?

K: No, no to bylo v sedmi, pak jsem šel hned do školy.

P: Jako nastupovals do první třídy?

K: Jo.

HVO₆: P: Z jakého důvodu tě dali do děčáku?

K: No otec s matkou mě mlátili a nestarali se o mě.

P: Aha a to je někdo udal nebo tě tam dali oni?

K: Sousedí.

P: Sousedí to nahlásili?

K: Jo.

HVO₇: P: Zvykal sis na dětský domov dobře?

K: No, jako nelíbilo se mi tam, ale jak mě dali k bráchům, tak to bylo lepší.

P: Takže tě přesunuli do jiného dětského domova?

K: Jo, na Smolinu.

HVO₈: P: A teď bys s odstupem času řekl co, ohledně tvého pobytu v dětském domově, bylo to tam lepší nebo u rodičů?

K: No v děcáku.

P: Co v děcáku? Tam to bylo lepší?

K: Hm..Jo.

HVO₉: P: Bylo pro tebe těžké odejít z domova a začít se o sebe sám starat?

K: Jo, to bylo blbé. (delší odmlka) Já jsem z domova nechtěl, jsem se tam snažil vrátit, že bych jim tam s něčím třeba jako pomohl, ale to prej nešlo jako.

P: Ale nakonec ses s tím smířil ne?

K: Jo, jak jsem si našel přítelkyni.

P: Takže ta ti pomohla s přechodem?

K: Ne, furt bych chtěl do domova za bráchama, ale ju mám taky rád.

P: Aha, ale pomáhá ti nějak?

K: Nejsu furt sám.

P: Hm.

ŠKOLA

HVO₁₀: P: Ty jsi chodil na nějakou střední školu?

K: To je jasné, bez toho to v dnešní době nejde.

P: Hm.

DVO_{10.1}: P: Jakou školu jsi teda navštěvoval?

K: Učil jsem se na kuchaře.

P: A máš maturitu?

K: Ne, výuční list.

HVO₁₁: P: Takže pokračovat ve studiu neplánuješ?

K: Ne, konec. Mě to stačilo.

P: Jo, však když budeš šikovný, tak se dobře užíviš i s výučním listem.

K: Hm. Víím.

HVO₁₂: P: Měl jsi zhoršenou známku z chování, někdy ve škole?

K: Jako dvojku z chování?

P: Ano, ano.

K: Ne, neměl.

P: Hm. A moje další otázka bude...

VOLNÝ ČAS

HVO₁₃: P: Co rád děláš ve svém volném čase, máš nějaký koníček?

K: Jo, já tančím.

P: A co tančíš, nějaký hip hop...

K: Nee, já dělám společenské tance.

P: Jee, to je super, to jsi mě překvapil. A jak dlouho je děláš?

K: Myslím, že...že asi od 10let.

P: Tak to se tomu věnuješ dloho!

K: Jo, věnuju.

HVO₁₄: P: Užíváš nějaké návykové látky?

K: Myslíš drogy?

P: Ty taky, ale taky alkohol a třeba cigarety.

K: Ne, nic. To je všechno svinstvo.

P: Jo, to máš pravdu.

ZDRAVOTNÍ STAV

HVO₁₅: P: No a teď by mě zajímalo, jestli máš nějaké zdravotní problémy?

K: No nemocný nejsem.

HVO₁₆:P: A teda nebereš nějaké léky?

K: No mažu si obličej.

P: Kvůli čemu, nějaký ekzém?

K: Ne, ty pupínky.

P: Aha.

K: Oni aj bolí.

P: Hm, ale ta mastička pomáhá ne?

K: Asi jo.

DOPROVÁZENÍ

HVO₁₇: P: Myslíš, že by se teď v tvém životě něco změnilo, kdybys nebyl v děcáku?

K: To asi jo.

P: Co?

K: Asi bych byl někde pod mostem. A taky bych nepoznal babičku s dědou.

HVO₁₈: P: Kolikrát si byl na víkendovém doprovázení?

K: Já nevím.

P: Tak hod' aspoň od oka číslo.

K: Nevím..fakt.

P: Víc než jednou?

K: To jo! Bych řekl tak..no asi...no...tak šestkrát.

P: Jo. Jo. Hm. Super.

HVO₁₉: P: A byl si ještě někde v rámci naší organizace?

K: Jo. Byl jsem v kavárně....dvakrát. Tak několikrát na táboře.

P: Ano, na táboře jsme byli aj spolu že?

K: Jo.

HVO₂₀: P: Naučil ses něco na těchto pobytech?

K: Jo. Myslím.

DVO_{20.1}: P: A co? Vzpomeneš si?

K: No mě se líbil ten pobyt, jak jsme se učili tu první pomoc s tím doktorem a navštívili jsme hasičárnu.

P: A co ses teda naučil?

K: Tu první pomoc. A taky líp mluvit s ostatníma.

P: Takže sis zlepšil komunikaci?

K: Jo. Se stydím totiž.

P: Ano jsem si všimla, ale přede mnou už ne, ne?

K: No...no...ani ne.

HVO₂₁: **P:** A použils někdy něco, co ses naučil?

K: To já nevím. Spíš jsem mohl babičce a dědovi povykládat o těch hasičích.

P: Jo to je taky dobré. Když tě to zaujalo a každý se do hasičárny nedostane.

K: Však jo.

HVO₂₂: **P:** Byl si ještě nějak připravován na odchod z děcáku?

K: No u vás.

P: A kromě naší organizace?

K: Jako jak?

P: No jestli ses musel nějak o něco postarat, třeba dělat nákupy nebo vyplnit nějaký formulář, jestli ti s tím někdo pomáhal?

K: No babička mě nechávala vypisovat adresy na pohledech, protože na to moc neviděla a já jsem se to aspoň naučil.

P: Hm, třeba..

SOUČASTNOST

HVO₂₃: **P:** A teď bydlíš kde a s kým?

K: Jsem v domě nebo domově na půli cesty ve Zlíně.

P: Máš spolubydlicího?

K: Nemám.

HVO₂₄: **P:** Jsi zaměstnán?

K: Naštěstí ano.

DVO_{24.1}: **P**: A jaké zaměstnaní děláš?

K: Jsem pomocný kuchař zatím.

P: Někde v restauraci.

K: Hm. U bratrového známého.

HVO₂₅: **P**: A vystačíš si se svojí výplatou?

K: Jako část dám na nájem, jídlo a pak mi někdy třeba pětikilo zbyde.

P: Tak to je dobré, že ušetříš.

K: No jo, pak jdu třeba s mojou do kina nebo něco.

P: Tak to jsi pozorný.

K: Hm.

HVO₂₆: **P**: Máš nějaké přání do budoucna?

K: Chtěl bych být samostatný kuchař. Noo...Jo a přál bych si bydlet s přítelkyní.

P: Kde?

K: To je jedno. Někde v pronájmu.

P: To jsou pěkné přání, tak doufám, že se ti vydaří.

P: Děkuji ti za rozhovor.

K: Jo.

PŘÍLOHA P V: PŘEPIS ROZHOVORU – KLIENT 4Přepis polustrukturovaného rozhovoru

Vysvětlivky: P: pracovník

K: klient

Klient 4

S klientem jsem se setkala 19. 10. 2012. Dojel se za námi podívat na víkendové doprovázení do našeho komunitního centra ve Zlíně.

P: Tak abychom nějak začali..

P: Chci se zeptat, jestli ti nevadí, že náš rozhovor budu nahrávat na diktafon?

K: Hm. V klídečku.

HVO₁: P: Jak se máš? Dlouho jsme se neviděli...

K: No nic moc.

DVO_{1,1}: P: Jaktó?

K: Furt makám.

P: Ale to je dobře, že máš práci?

K: Hm. To jo no. Ale není čas na nic jiného.

P: Tak si musíš udělat volno, ať se nezblázníš!

K: Potřebuju money a jinak to nejde.

P: Ty na něco šestříš?

K: Hm. To ani ne, ale prachy se vždycky hodí.

P: Aha.

RODINA

HVO₂: P: Chtěla jsem se tě zeptat nebo spíš více informovat na tvé sourozence, vím že jsi od miminka v ústavech, ale...ale slyšel, že bys měl sourozence?

K: No, toto není jasné, jako já o nikom nevím, ale matka by si klidně děcka nadělala, ani by o tom nevěděla..chapeš..

P: Jo, jo.

HVO₃: P: Takže o matce ani otci nic nevíš?

K: Ne, matka byla ve vězení, protože se nestarala a otec...otec neznámí.

P: Ale ve vezení byla, když si byl miminko, po tom už si nic o ní neslyšel?

K: Nee, díky bohu.

HVO₄: P: A setkáváš se vůbec s někým z tvé vlastní rodiny?

K: Ne, já mám jenom tetu z domova a to je moje rodina.

P: Takže se setkáváš jen s tou tetou?

K: Jo..a ským jiným, když furt makám?

P: Hm, jasně, jasně.

DĚTSKÝ DOMOV

HVO₅: P: Víš, v kolika letech jsi byl umístěn do dětského domova?

K: Jako já jsem byl už jako v kojeňáku.

P: Ano, hm. A měl jsi už aspoň rok.

K: To teda neměl, mě bylo pár měsíců jako.

P: Aha. Takže úplné miminko.

K: Hm, hm....

HVO₆: P: A byl jsi tam umístěn z jakého důvodu?

K: Protože mě nedala najest a bila mě..chapeš...

P: Chápu dobře, matka?

K: Jasan.

HVO₇: P: Takže si asi nepamatuješ, jaké to bylo pak v ústavu, jak sis tam zvykal?

K: Chapej, já jsem byl malej.

P: Jo, já vím.

K: Ale musím říct, že mi teta vyprávěla, že jsem byl hodnej.

P: Ano.

HVO₉: P: Když si byl vlastně celý život v kojeňáku a pak v domově, jaké to bylo z tama odejít a začít se sám o sebe starat?

K: Na ho...

P: Jej, prosím slušněji, když to nahrávám.

K: Jasan. No... odchod byl pro mě těžký.

P: Můžu se zeptat proč?

K: No jako, tetu už jsem nevidal tak často a taky kámoše z domova už nevidím vůbec. A chápej...protože furt makám, tak nemám čas na kámoše, tak jsem přes týden sám na ubytovně víš?

P: No to chápu, to je nefajn.

ŠKOLA

P: Teď bych se tě chtěla zeptat na pár otázek na tvoje školní léta..takže...

K: Když mě nebudeš zkoušet..

P: Nebudu, neboj.

HVO₁₀: P: Chodil jsi na střední školu?

K: Jasan.

DVO_{10.1}: P: Na jakou?

K: Na učňák do Brodu.

P: Jaký obor.

K: Pekařina.

P: Klidně můžeš odpovídat delšíma větama.

K: Jasan.

P: Tak ta byla dlouhá...(smích obou účastníků rozhovoru)

K: Jsem se snažil.

HVO₁₁: P: Tak teď bych se tě chtěla zeptat, jestli bys chtěl pokračovat nějakou vysokou školou?

K: Chápej...jako já mám jen výuční list, takže těžko.

P: To je jasné, ale kdybys měl maturitu?

K: No to ani ne. Už by se mi nechtělo.

P: Hm, dobře.

HVO₁₂: P: Zhoršenou známku...

K: z chování myslíš?

P: Jo promiň, to slovo mi nějak vypadlo. No, takže.. Měl jsi ji někdy zhoršenou?

K: Ne, já sem se na škole vždycky snažil, i když jsem byl blbej.

P: Tak zas tak blbej si nebyl, když máš výuční list a pracuješ!

K: Štěstí.

P: Ale...to si nemyslím.

K: To dík.

P: Nemáš za co.

VOLNÝ ČAS

HVO₁₃: P: Co rád děláš ve svém volném čase?

K: Nic, já furt makám... chápej...

P: Tak přece nepracuješ 24 hodin denně, když máš chvílku, máš nějakou zálibu?

K: Jako možná rád poslouchám hudbu.

P: Hm..super.

HVO₁₄: P: Užíváš nějaké návykové látky?

K: Není čas.

P: Aha, takže žádné cigarety, drogy, alkohol?

K: Jako cigarety jo, ty „kūřím“.

DVO_{14.1}: P: Pravidelně nebo příležitostně?

K: Pravidelně.

ZDRAVOTNÍ STAV

HVO₁₅: P: Máš nějaké zdravotní problémy?

K: Ne, jsem cajk.

HVO₁₆: P: Žádné léky teda neužíváš?

K: Jo, jen na hlavu.

DVO_{16.1}: P: Jaké?

K: Ibalgin.

P: Takže tě bolívá hlava.

K: Jo, jak sviňa.

DOPROVÁZENÍ

HVO₁₇: P: Myslíš, že nějak ovlivnil tvůj současný život...život, co je teď, pobyt v děcáku?

K: Nevím...asi bych tu už nebyl.

P: Hm, chápu.

HVO₁₈: P: Kolikrát jsi byl s naší organizací na víkendovém doprovázení?

K: Jako na tom, co se tu dnes odehrává?

P: Jo, jo..

K: No to jsem byl...byl...no byl jsem tak čtyřikrát.

P: Hm.

HVO₁₉: P: A účastnil ses ještě něčeho dalšího? Jako je například ergoterapeutické kavárna, tábory...

K: Jo na táborech jsem byl, tam jsem pak ke konci přece pekl chleba.

P: Ano, vzpomínám, byl moc dobrý. A ta kavárna?

K: Jasan, tam jsem byl taky.

HVO₂₀: P: Odneseš sis něco z těchto pobytů?

K: jasan, třeba z kavárny prašule.

P: Jak to myslíš?

K: Jako, že jsem si něco vidělal... chápeš...

P: Jo tak, chápu.

K: A taky nové kámoše jsem poznal, třeba tebe.

P: To děkuji, že mě bereš jako kámoše.

K: Jasan...to je cajk...

HVO₂₁: P: A použil si někdy něco v životě, co ses tam třeba naučil?

K: Jasan.

P: Co ty bylo?

K: Teď si nemůžu vzpomenout.

P: Já ti dám chvílku... v klidu popřemýšlej..

K: Jo třeba, jak sme si cvičili jednání se zaměstnavatel a jak se máme chovat na pracáku k té pracovníci.

P: No vidíš, jsem věděla, že si na něco vzpomeneš!

K: Já jsem tomu moc nevěřil. (smích)

HVO₂₂: P: Přípravovali vás v děčáku na odchod a osamostatnění?

K: Ne, na takové věci nemají čas.

P: Jakto?

K: Každý si tam hledí svého.

P: Aha.

SOUČASTNOST

HVO₂₃: P: Kde teda teď bydlíš a ským?

K: Jsem na ubytovně pro zaměstnance naší pekárny.

P: A jsi tam sám?

K: Jako v pokoji jo... Jinak tam bydlí víc lidí.

P: Jo, jo. Chápu...

HVO₂₄: P: A zaměstnání teda máš?

K: Co?

P: Jestli máš práci?

K: Jasan.

DVO_{24.1}: **P:** Jaké teda zaměstnání vykonáváš?

K: Pekaře.

DVO_{24.4}: **P:** Jsi spokojený se zaměstnáním?

K: Jasan, mám money, hladem neumírám.

P: Takže tě to baví?

K: Jasan, proto jsem se na to učil.

P: Tak to je super.

P: Taak už máme předposlední otázku.

HVO₂₅: **P:** Vystačíš si se svým platem pekaře?

K: No tak zatím si nestěžuju.

P: Hm.

HVO₂₆: **P:** A ta poslední otázka je, jestli máš nějaké přání do budoucna?

K: Chci si udržet práci a třeba by mě bodl nějaký kámoš, ať se mám s kým bavit.

P: Tak doufám, že se ti to splní a zkus si trochu odpočinout a nemalej pořád tolik, ať se nesdřeš.

K: Jo a prachy vydělám kde? Chápej... bez nich to nejde..

P: To máš pravdu, že peníze jsou potřeba, ale člověk by si uměl taky odpočinout.

K: Tss..

P: Děkuji ti za rozhovor. Ať se ti daří.

K: Cajk.